...ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! | *43-дахи жэлээ гарана*

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй, Министрнүүдэй Советэй орган

№ 52 (11038) | 1966 оной мартын 3, четверг | Сэн 2 мүнгэн

Областной партийна эдэбхитэдэй суглаан

ТҮГЭЛДЭР ХҮГЖЭЛТЫМНАЙ ШЭНЭ АЛХАМ

КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр А. У. МОДОГОЕВОЙ хэһэн элидхэлһээ

...С-эй ЦК-гай февралиин Пле... тогтоолой ёһоор, шэнэ табан ... түсэб тушаа партиин XXIII ...дын Директивэнүүдэй проект ...олдэ гаража, бүгэдэ арадай ...ндэ табигдаа. Энэ документые ... орон доторшье, бүхы дэлхэй ...шье ехэ һонирхон угтаһан байна.

...ет хүнүүд — коммунистнууд ... партийнабэшэ эдэбхитэд, хү...аршэд болон колхознигууд, ... болон культурын ажал ябуу... шэнэ табан жэлэй түсэбүү... ехэ эдэбхитэйгээр угтажа бай... түрүүшын бэшэгүүд гэршэлнэ.

...рективэнүүдэй проект хадаа ... партиин Программа соо та...һан коммунизм байгуулгын ... зорилгонуудай бэелэл мүн ... совет хүнүүд тооложо байна. ... табан жэлэй түсэб хадаа ара...ажахын ба соёл гэгээрэлэй бү... һалбаринуудай хурдан түргэ... хүгжэхэ, арад зоной ажаһуу... саашадаа һайжарха жэлнүүд ... юм. Тиимэһээ совет хүнүүд ...н табиһан зорилгонуудые бо... бэелүүлхын тулада бүхы хү...дабаряа зорюулхаар бэлэн бай...үхайгаа мэдүүлнэ.

...рективэнүүдэй проектын удха ...ые хүн бүхэндэ ойлгуулха, ... үргэнөөр зүбшэн хэлсүүл... партийна организацинуу... шухала зорилго мүн.

...эргэшэ долоон жэлэй түсэбэй ... тухай саашань нүхэр Мо... тогтон хэлэбэ.

...ахые хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ ...тивизм, дура зоргоороо ... ябадал гаргадаг байһан ... КПСС-эй ЦК-гай октябриин ... дээрэ таһа шүүмжэлһэнэй ... зарим пропагандистнар, ...торнууд ойлгууламжын хү... ябуулхадаа, долоон жэлэй ...ые бүрин хүсэдөөр харуул... гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ. ...бруу. Һүүлэй жэлнүүдтэ со...адай, тэрэнэй габьята ажа... түйлагдаһан амжалтанууд ту... байжа болохо аал?

...рективэнүүдэй проект соо ха...даһан промышленностиин, ... ажахын үйлэдбэриин, наука ...льтурын талаар, совет арадай ...удалые һайжаруулха талаар ... жэлэй турша соо түйлагда... тоо баримтанууд тухай элид... хэлэбэ.

... бүхы тоо баримтанууд, — ... элидхэлшэ үргэлжэлүүлнэ, — ... арадай зохёон байгуулхы ...аар түйлагдаһан агуу ехэ ам...нуудые эли тодоор гэршэлжэ... Эдэ бүгэдэн хадаа манай ... сэсэн мэргэн ударидалгын, ... социалис байгуулалтын бүлюу ... байһанай аша үрэ мүн. Иимэ ...тааран омогорхохо эрхэтэй.

...манай республикын арадай ажа... ба культурын талаар долоон ... гол дүнгүүдые элидхэлшэ ...ба.

... үе хадаа Буряад ороной про...ленностиин ехээр хүгжэһэн ... болоһон байна.

...публикын промышленна пред...ятинуудай үйлэдбэриин фонд... долоон жэл соо хоёр дахин ехэ ... Түрүүшын табан жэлнүүдтэ ...лаһан манай үнинэй предприя... һүүлэй үедэ үндэһөөрөө ху...лаһан, тиигэжэ тон ондоо бо... байна. Эдэнэрэй үйлэдбэриин ...алгэ ехэ болоһон, мүнөөнэй ... зэбсэгжэһэн. Жэшээнь, ... ЛВРЗ-е хуушанай паро...заһабарилгын заводтой жэшэл... Үгышье һаа, хуушанай ...алит» заводые мүнөөнэй ...ромашина» заводтой яашье ...ын аргагүй. Үгышье һаа, ... завод баһа тиимэ байна.

Энэ жэлнүүдтэ таби шахуу шэнэ предприятинууд баригдаа. Нооһо угааха фабрика, шэлэй заводой хоёрдохи ээлжээн, «Татарский ключ» гэжэ карьер, Холбоолжоной шулуу нүүрһэнэй разрез, Улаан-Үдын ТЭЦ-эй турбинанууд, котлоагрегат болон бусад предприятинууд баригдаһан байна. Энэ үе соо промышленностиин шэнэ һалбаринууд бии болоо. Жэшээнь, прибор бүтээлгэ, электротехническэ, химическэ болон бусад эдэнэй тоодо ороно.

Республикын промышленностиин бүтээн гаргадаг товарна продукциин хэмжээн долоон жэл соо 2,2 дахин ехэ болоо. Тиихэдэ машина бүтээлгэ болон приборнуудые хэдэг предприятинуудай продукци 2,4 дахин, шэл үйлэдбэрилгэ — 1,7 дахин, цемент — 1,3 дахин, шифер — 10 дахин, электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ — 3,2 дахин, трикотажна зүйл — 8 дахин, юумэ угаадаг машина гаргалга—3,7 дахин ехэ болоо.

Долоон жэлэй турша соо промышленностьда ажалай бүтээсэ 40 процентээр ехэ болоо. Хүдэлмэришэдэй тоо 28 процентээр олон болоо.

Эдэ жэлнүүдтэ Улаан-Үдэ Эрхүү хоёрой хоорондо электрын хүсэ ехэтэ лини баригдажа дүүргэгдээ. Тиигэжэ манай республика Сибириин энергосистемэтэй нэгэдүүлэгдэбэ. Целлюлозо-картоной ехэ гэгшын комбинат, Харанхын фабрика, флюоритова рудагай болон бусад предприятинууд баригдажа байна.

Республикын хүдөө ажахы хүгжэлтынгөө талаар бүхы оронойхидоол адли промышленностьһаа гээгдэдэг байһан. Тиигэбэшье республикын хүдөө ажахын гол һалбаринууд долоон жэлэй үедэ урагшаа дабшаһан байна.

Энэ үе соо совхоз болон колхозуудай тарилгын талмай 168 мянган гектараар ехэ болоо. Тиихэдэ шэниисын тарилга—147 мянган гектар, горохой—23 мянган гектар, силос дарадаг кукурузын—25 мянган гектар, ногоо тарилга—17 мянган гектараар ехэ болоо.

Урда тээхи долоон жэлтэйнь сасуулбал, энэ долоон жэл соо дунда зэргээр жэл бүри абтадаг продукци эды шэнээнээр ехэ болоо: ороохо таряа—1,7 дахин, тэрэ тоодо: шэниисэ —2 дахин шахуу, саахарай свёкло—3,4 дахин, хартаабха—1,6 дахин, овощ—1,2 дахин, кукуруза—5,5 дахин ехэ болоо.

Газар тарялангай гол продукци гүрэндэ тушаалга иимээр ехэ болоо: 1958 онтой сасуулбал, 1965 ондо гүрэндэ таряа худалдалга 257 процентээр, хартаабха—329, овощ — 225, саахарай свёкло—134 процентээр ехэ болоо.

Долоон жэлэй турша соо колхоз болон совхозуудта малай тоо толгой иимээр олошороо: эбэртэ бодо мал—18 процентээр, үнеэд—32, гахай—119, шубуун—53, хони, ямаан—5 процентээр олон болоо.

Мал ажалһаа абтадаг эдеэ хоолой зүйл энэ үе соо иимээр ехэ болоо: мяхан—1,7 дахин, һүн—1,4, нооһон —1,2, үндэгэн—3,4 дахин ехэ болоо.

Долоон жэлэй турша соо эдэ зүйлнүүдые гүрэндэ худалдалга иимээр ехэ болоо: мяхан—1,7 дахин, һүн—1,6, нооһон—1,3, үндэгэн—3,7 дахин ехээр тушаагдаа.

Долоон жэлэй турша соо республикын ажалшад 1,6 миллион дүрбэлжэн метр гэр байратай болоо, 40 мянган һууритай шэнэ һургуули, 10 мянган һууритай хүүгэдэй эмхи зургаан, 1400 оронтой больница, 24 мянган һууритай клуб, кинотеатрнууд баригдаа. Энэл үе соо республика доторнай технологическа, культурын институдууд, 8 техникум нээгдэһэн байна.

Долоон жэлэй турша соо республика дотор үйлэдбэриин, соёл гэгээрэлэй, ажаһуудалай капитальна барилгада 700 миллион шахуу түхэриг һомологдоһон байна.

Манай партиин, Советскэ правительствын зүгһөө Буряад ороной экономико болон соёл гэгээрэлые хүгжөөн дэбжээхын тулада ехэ анхарал оролдолго гаргажа байһыень, СССР-эй арадуудай аха дүүгэй бүлэдэ манай арад зоной зохёон байгуулхы ажалайнь сохисые эдэ тоо баримтанууд харуулжа байна.

***

Шэнэ табан жэл соо арадай ажахын гол шухала зорилгонууд тушаа элидхэлшэ тогтон хэлэбэ. Партиин экономическа политика хадаа арадай аша туһада зорюулагданхай, ажахые социалис ёһоор эрхилхэ Ленинэй гурим ёһодо, манай обществодохи экономическа харилсаанууд научна туршалгада түшэглэнэ. Табан жэлэй гол шухала экономическа, политическэ зорилгонууд тушаа тогтон хэлэхэ зуураа, элидхэлшэ иигэжэ мэдүүлбэ: совет хүнүүдэй ажабайдалые улам улам һайжаруулхаһаа шухала зорилго манай партида байхагүй. Социализмын бүлюу һайн талые хүсэдөөр хэрэглэһэнэй ашаар энэ зорилго бэелүүлэгдэхэ байна.

Директивэнүүдэй проект асари ехэ зорилгонуудые оронойнгоо үмэнэ табижа байна. Эдэ зорилгонууд социалис обществын эрилтэнүүдтэ зорюулагдана, үйлэдбэриин арга бэломжонуудта түшэглэнэ.

Промышленностиие улам хүгжөөхэ зорилгонууд тушаа элидхэлшэ дэлгэрэнгыгээр хэлэхэ зуураа, шэнэ табан жэлэй түсэбэй онсо талыень—үйлэдбэридэ эрдэм техникын түйлалтануудые нэбтэрүүлһэнэй ашаар үйлэдбэриие ашаг ехэтэй болгохо, тэрэниие улам нарижуулха, продукциин шанар һайжаруулха, тэрэнэй өөрынь үнэ хямдаруулха тухай хэлэбэ.

Табан жэлэй түсэб тушаа XXIII съездын Директивэнүүдэй проект соо —үйлэдбэрилгын хүсэ зүбөөр хэрэглэхэ, союзна республиканууд ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ анхарал табигданхай,—гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ. Тиихэдээ ороной зүүн районуудай үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хурдан түргэнөөр хүгжөөхөөр хараалагдана. Эндэ түлишын энергетическэ болон бусад баялиг элбэг. Эдэ районуудта түлишэ абаха, электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилхэ, үнгэтэ металлурги, химическэ промышленность, мүн модоной промышленность түргэнөөр хүгжөөгдэхэ ёһотой.

Манай республика эгээл эдэ районуудай тоодо ороно. Табан жэл соо республикын промышленность хүгжөөхэ ямар харда түсэбүүдтэйбибди?

Республикада промышленна продукци үйлэдбэрилэн гаргаха хэмжээн 1,5 дахин ехэ болгогдохо. Тиигэхэдээ иимээр хараалагдана: шулуу нүүрһэ малтан абалга—80 процентээр, шифер үйлэдбэрилгэ—21 процент, электроэнерги—2 дахин, хилгааһан, трикотажна бүд нэхэлгэ—2 дахин, модо бэлэдхэлгэ, шэрэлгэ 30 процент, машина бүтээлгын, прибор хэдэг предприятинуудай продукци 2 дахин ехэ болохо юм.

Энэ табан жэлэй турша соо республикын промышленность шэнэ зүйлнүүдые гаргадаг болохо. Амһарта хэдэг картон, модоор хэһэн плитанууд, витринэ хэдэг шэл, элдэб нарин приборнууд, флюоритова концентрат болон бусадые гаргадаг болохо.

Табан жэл соо промышленностьдахи ажалай бүтээсэ 32 процентээр ехэ болохо гэхэ гү, али дунда зэргээр жэл соогоо 6,5 процентээр дээшэлхэ болоно.

Табан жэлэй түсэбэй проектын ёһоор, республикын ой модоной, саарһанай болон модо үйлэдбэрилгын промышленностьда 109 миллион түхэриг, тэрэ тоодо модо бэлэдхэлэй промышленностьда 40 миллионһоо үлүү түхэриг һомолхоор хараалагдана. 290 мянган тонно целлюлозо, амһартын 180 мянган тонно картон гаргадаг хэмжээтэй Сэлэнгын целлюлозно-картонно комбинадай барилга 1969 ондо дүүргэгдэхэ ёһотой.

Энэ комбинадые барилгада 100 гаран миллион түхэриг гаргашалагдаха түсэбтэй байһан һаа, мүнөө 35 миллион шахуунь гаргашалагдаад байна. Һүүлэй хоёр жэл соо хэды ехэ юумэн хэгдэһэншье һаа, комбинадай барилга юрэнхыдөө удааржа байна гэжэ энэ тоо дээрэһээ элирнэ. 1969 ондо барилга дүүргэхын тулада жэл бүри 20 миллион түхэригэй хэмжээтэй хүдэлмэри хэгдэхэ гэхэ гү, али барилгын хүдэлмэриие 2 дахин түргэдхэхэ болоно.

Сэлэнгын комбинадые, мүн Эрхүүгэй областиин Байгалай целлюлозно заводые түүхэй эдээр хангахын тулада Хурамхаанай, Инскын, Клюевскэ леспромхозуудай модо бэлэдхэлгын шэнэ предприятинуудай барилга дүүргэхэ хэрэгтэй; мүн Баргажанай болон Байгалай леспромхозуудые шэнэлэн заһабарилха хүдэлмэри дүүргэгдэхэ. Зэдын, Түнхэнэй ой тайгые ашаглажа эхилхэ. Эдэ бүгэдые ашаглабал, ой модоной промышленностиин предприятинуудай модо бэлэдхэдэг хэмжээе жэл соо миллион кубометрээр ехэ болгохо юм. Баргажанай, Байгалай, Выдринын портнууд баригдаха, 220 километр утатай ашаа шэрэдэг Баргажанай харгы татагдаха болоно. 1965 ондо «Забайкаллес» комбинат 3,9 миллион кубометр модо бэлэдхэдэг байгаа һаа, 1970 ондо 5,3 миллион кубометр бэлэдхэдэг болохо.

Энергетикэ хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэхэ. Сэлэнгын комбинадтахи ТЭЦ-эй, мүн Гусиноозерско ГРЭС-эй түрүүшын ээлжээнэй барилгын дүүрэхэдэ электрын элшэ хүсэн ехээр абтадаг болохо.

Гусиноозерско ГРЭС-ые барихада энэ шадар электрын элшэ хүсэ ехээр эдлэдэг томо предприятинууд баригдаха болоно. Эндэ резино-техническэ зүйл гаргадаг комбинат Гусиноозерскдо баригдахаар хараалагданхай. Энэ комбинат ГРЭС хоёрые барихада Гусиноозерск республикын промышленна хоёрдохи томо район болохо юм.

Республикаяа түлишэ ехэтэй болгохын тулада Холбоолжоной шулуу нүүрһэнэй уурхайе түргэнөөр ашаглаха шухала. 1968 онһоо эхилжэ Түгнын шулуу нүүрһэнэй уурхайе ашаглажа эхилхэ болоно. Эндэһээ жэл соогоо 9 миллион тонно шулуу нүүрһэн абтаха юм.

Шэнэ табан жэлдэ республика дотор байгаалиин баялиг бэдэрэлгэ үргэнөөр хэгдэхэ. Хүдэлжэ байгаа, мүн баригдажа байгаа предприятинуудые, барилгын индустрие материалаар хангаха хэрэгтэ гол анхарал хандуулагдаха болоно.

Республикын загаһанай промышленность хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ анхарал табигдаха. Байгал далайн, мүн бэшэ мүрэнүүдэй загаһа олон болгохо хүдэлмэри ябуулагдаха. Сиг, омоли загаһа үсхэбэрилхэ Чивыркуйска, Сэлэнгэдэ, Хойто-Байгалда загаһа үсхэбэрилхэ заводуудые энэ табан жэл соо бариха юм.

Улаан-Үдэ городой промышленность улам хүгжөөгдэхэ юм. Химико-лабораторно амһартын, жэлдээ 10 миллион түхэригэй продукци гаргадаг шэл прибор гаргадаг заводуудые, түмэр-бетон зүйл гаргадаг завод, жэлдээ 8 миллион хэһэг зүйл гаргадаг трикотажна фабрика баригдахаар хараалагдана. Тэрэшэлэн машина бүтээлгын, прибор хэдэг предприятинуудые, мүн промышленностиин бэшэ һалбаринуудые шэнэлэн үргэдхэхөөр хараалагданхай.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта)

СОВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ СОЮЗАЙ ГЕРБТЭЙ ТУГ ҮҮРЭЙ СОЛБОН ДЭЭРЭ БУУЛГАГДАА

ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

«Венера-3» гэжэ автомат станци замбуулинай хизаар дайда соогуур гурбан һара хахад ниидэһэнэй һүүлээр, 1966 оной мартын 1-дэ Москвагай сагаар 9 час 56 минутада Үүрэй Солбондо хүрэжэ, тэрээн дээрэ Совет Социалис Республикануудай Союзай гербтэй тугые буулгаба.

Станциин ниидэхэ замые 1965 оной декабриин 26-да амжалтатай һайнаар залан хубилгаһанһаа уламжалан, автомат станци Үүрэй Солбондо сэхэ ошожо буугаа. Станциин ниидэжэ ябаха бүхы үе соонь радио-холбоон ходо хэгдэдэг, научна мэдээнүүд абтадаг байгаа. Үүрэй Солбонтой энэ станциин ойртолсоһон түгэсхэлэй шатадань харилсаанай сеанс хэгдээгүй.

1965 оной ноябриин 12-то дэгдээгдэһэн «Венера-2» гэжэ планетэнүүд хоорондын автомат станци гелиоцентрическэ замаар ниидэжэ үргэлжэлөөд, 1966 оной февралиин 27-до Москвагай сагаар 5 час 52 минутын үеэр Үүрэй Солбоной нюруунһаа 24 мянган километр зайда хажуугаарнь гараһан байна.

Ниидэхэ замайнгаа залагдан хубилгагдаагүйшье һаа, энэ станциин Үүрэй Солбоной хажуугаар хараалагдаһан зайда гаража ошоһониинь планетэнүүд хоорондын замда тодо наринаар табигдаһанай ашаар хангагдаа.

«Венера-2», «Венера-3» гэжэ автомат станцинуудай туһаламжаар хэгдэһэн туршалганууд хадаа планетэнүүд хоорондо ниидэхэ шэнэ зорилгонуудые шиидхэхэ, научна шэнэ мэдээнүүдые абаха арга олгоо. Эдэ станцинуудай ниидэлгын материалнууд согсологдожо, шэнжэлэгдэжэ байна.

Бүхы дэлхэй Москвае шагнана

«Венера-3» гэжэ совет автомат станци Үүрэй Солбондо хүрөө гэһэн мэдээе гадаадын информационно агентствэнүүд «яаралтай» гэһэн тэмдэгүүдтэйгээр Москваһаа дамжуулба.

«Венера-3» гэжэ совет станци экиложгүйгөөр ниидэжэ, Газар дэлхэйн дүүхэй дангина —үүлэ манаар бүрхөөгдэнхэй Үүрэй Солбон дээрэ мүнөөдэр, хүн түрэлтэнэй түүхэдэ анха түрүүлэн бууба» гэжэ Ассошиэйтед Прессэй корреспондентын мэдээсэл соо хэлэгдэнэ.

«Ородууд Үүрэй Солбон дээрэ замбуулинай автомат станци буулгаба» гэжэ ЮПИ агентствын телетайп дамжуулаа. «Автомат станци СССР-эй гербтэй тугые Үүрэй Солбон дээрэ буулгаа» гэжэ Франс Пресс агентство тэмдэглэнэ. ТАСС-ай мэдээсэһэнэй удаа «Молния—Венера» гэһэн тэмдэгтэй мэдээсэл Рейтер агентство дамжуулаа.

(ТАСС).

Хэжэнгын совхозой дүрбэдэхи фермын һаалишад КПСС-эй XXIII съездын хүндэлэлдэ социалис мүрысөөндэ оролсон, нэгэдэхи кварталда 346 центнер һү гүрэндөө тушаахабди гэжэ уялга абаһан аад, февралиин 20-до 365 центнер тушаагаа. Тиигэжэ фермын һаалишад абаһан уялгаяа болзорһоонь урид амжалтатайгаар дүүргэбэ. Зураг дээрэ: Т. Скорнякова, Ф. Трофимова, З. Кривошеева гэгшэд КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдтэй танилсажа байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

МҮНГЭН ШАНДА ХҮРТЭБЭ

Ажал хүдэлмэридөө оролдосотойгоор хандажа, ехэ амжалта түйлаһан түрүүшүүл Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын министерствэһээ мүнгэн шанда хүртэбэ. Тэдэнэй тоодо Кабанскын аймагай совхозой гахайшан **Е. П. Нелюбина** ороно. Тэрэ үнгэрэгшэ жэлдэ даадаг эхэ гахайнуудһаа 810 поршоонхо абажа түлжүүлээ. Мүн эндэхи хартаабха ургуулагшадай звеное даагша **И. Я. Димов** 120 гектар газарһаа дунда зэргээр га бүриин 120 центнер ургаса абажа, мүнгэн шанда хүртөө. Тиихэдэ Шергинэй совхозой тугалшан **Е. С. Маланова,** Кабанскын совхозой адуушан **Д. Н. Степанов,** Байгалай совхозой һаалишан **Т. А. Емельянова** гэгшэд шагнагдаба.

Малай бонитировкые эмхитэйгээр үнгэргэһэн мэргэжэлтэд, хамта 18 хүн республикын хүдөө ажахын министрэй приказаар мүн лэ мүнгэн шан абаба.

В. ШНАЙДЕР.

ХОНИШОДОЙ АЖАЛ ХЭРЭГ

БАРГАЖАН. Хонишодой ажал тухай хөөрэлдөөн болобо. Аргадын совхозой директор нүхэр Х. Г. Доржиев хонишодой суглаан дээрэ ажалай дүн гаргажа, табан жэлэй түрүүшын жэлдэ тодорхой зорилгонуудые табяа. Энэ жэлдэ хонин бүриһөө хурьга абаха, нооһо хайшалалгаар түсэбөө дүүргэхэ гээшэ хонишод бүхэнэй харюусалгатай уялга болоно гэбэ. Түс совхоздо хамта 11600 хурьган абтаха, 810 центнер нооһон гүрэндэ тушаагдаха түсэбтэй юм.

Түрэл партиингаа XXIII съездые угтуулан социалис мүрысөөндэ оролсожо, шэнэ табан жэлэй түсэб тушаа Директивэнүүдэй проекттэй танилсажа байхадаа эндэхид үбэлжэлгые эмхитэйгээр үнгэргэжэ байна. Совхозой түрүү хонишод Улзытэ Цыремпилов, Даба Шарланов, Тэхэ Эрдынеев болон бусадууд социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ ябана.

Л. ЦЫРЕМПИЛОВ.

* * *

ЗАХААМИН. «Дружба» колхозой ахалагша хонишон Гомбо Бальжанович Дагбаевай хүтэлбэрилдэг бригадынхид һайн ажалаараа магтуулдаг. Нёдондо эндэ 100 эхэ хонин бүриһөө 99 хурьган абтаһан. Мүнөө жэлдэ бригадынхид эхэ хонидые һубайруулхагүй гэһэн зорилго табяад, 300 гаран хурьга абанхай. Абтаһан түлынь гарзада оруулагданагүй. Хонишод Е. Очирова, И. Очиров, Р. Ламаева гэгшэд оролдосотойгоор ажаллажа, хонидоо тобир тарганаар үбэлжүүлжэ байна.

Б. ДОРЖИЕВ.

***

ХОРИ. Чисаанын совхозой 2-дохи отделениин хонишод Д. Жигмитдоржиев, Н. Самажапова гэгшэд отарынгаа 560 толгой эхэ хонидой олонхиинь хурьгалуулаа. Харууһа һайнтай дээрэһээ хурьгадынь өөдэргэн түлжэнэ. Мүн Сагаан-Нуурай хонишод Д. Очиров, Д. Пунцыкова гэгшэд 400 гаран хурьга абаад, бүрин бүтэн түлжүүлжэ байна.

Ш. ЦЫБАНОВ.

БАЯСАМААР

Һаяхан Москваһаа баясама мэдээсэл абтаа. Модо бэлэдхэлэй, модо болбосоруулгын предприятинуудай Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ манай республикын хоёр предприяти эмхимлэжэ гараа.

Хүртэйн леспромхозой коллектив (директорынь нүхэр Д. В. Волков, партбюрогой секретарь нүхэр И. Ф. Кривошеев, рабочкомой түрүүлэгшэ Л. И. Лазарев), Байгалай модоной баазын коллектив (директорынь нүхэр Д. Д. Серебренников, партбюрогой секретарь М. Г. Гаськов, рабочкомой түрүүлэгшэ Н. П. Михайлов) 1965 оной IV-дэхи кварталай дүнгөөр Эхэ оронойнгоо модошодой дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ түрүүлһэн байна.

СССР-эй ой модоной, целлюлозно-саарһанай, модо болбосоруулгын промышленностиин министерство болон профсоюзай ЦК-гай Президиум мүрысөөнэй дүн зүбшэн хэлсэжэ, республикымнай энэ хоёр предприятида Бүхэсоюзна 3-дахи мүнгэн шан барюулха гэһэн шиидхэбэри баталан абаба.

Н. ТЮРНЕВ.

ТҮРҮҮШҮҮЛ АЖАЛДАА ШАЛГАРНА

Загарайн аймагта түрүү малшадай, механизаторнуудай, луговодуудай зүблөөн боложо үнгэрһэн байгаа. Энэ зүблөөндэ хабаадалсаһан XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой тарян ажалай бригадын бригадир нүхэр Н. Васильев ажалайнгаа дүршэл тухай сугларһан зондо хөөрэжэ үгөө һэн. Олон жэлдэ хүдэлжэ баян дүй дүршэлтэй болоһон хадаа тиигэһэниинь мэдээжэ. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг бригада нёдондо 670 гектар тарялан дээрэһээ га бүриин дунда зэргээр 10 центнер, тиихэдэ 240 гектарһаа 30—30 центнер таряа хуряагаа.

Мүнөө түс бригадын механизаторнууд жэшээтэ һайнаар ажаллажа, энэ жэлэй тарилгые бэлэдхэлтэйгээр угтахын хойноһоо оролдожо байна. Машина зэмсэгүүдынь һайнаар заһабарилагдаа. Тарилгада үрэһэ хүрэнгэ хүсэд хаагдажа абтанхай. Мүнөө бригадынхид шэнэ табан жэлдэ бүри бүтээсэтэйгээр ажаллажа, ороохо тарянай ургасые дээшэлүүлхын түлөө хамаг хүсэлөө гаргана гээшэ.

Зүблөөндэ хабаадалсаһан үшөө нэгэ хүн тухай хөөрэебди. Эрхирэгэй совхозой түрүү һаалишан Дулмажаб Ширапцынгеева олон жэлдэ мүрысөөндэ шалгаран ябадаг. Нёдондо даадаг үнеэдээ һайнаар харууһалжа, түс бүриһөөнь 2877 килограмм һү һааһан байгаа. Мүнөө жэлдэ энэ һаалишан ямар хүсэлтэйб? 3000 литр! Энэл даа, тэрэнэй зорилгонь. Түрэл партиингаа XXIII съездые угтуулан социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, һара бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэжэ байна. Нүхэр Ширапцынгеева ажалдаа түрүү онол аргануудые шадамараар хэрэглэдэг, даадаг үнеэдээ зүбөөр хаража эдеэлүүлхые хүсэнэ.

А. СТРЕКАЛОВСКИЙ.

«КОСМОС-111» ТАБИГДАБА

ТАСС-ай мэдээсэл

Дэлхэйе тойрон ниидэхэ «Космос-111» гэжэ ээлжээтэ хэмэл одон 1966 оной мартын 1-дэ Советскэ Союзһаа дэгдээгдээ.

1962 оной мартын 16-да ТАСС-ай соносхоһон программатай зохилдуулан, замбуулинай хизаар дайдые шэнжэлжэ үргэлжэлхэ зорилготой научна аппаратура хэмэл одоной борт дээрэ тодхогдонхой.

СССР-эй Министрнүүдэй Советтэ

1966 оной мартын 6-най воскресениин амаралтын үдэрые мартын 7-ной понедельнигтэ болгохо гэжэ СССР-эй Министрнүүдэй Совет тогтоогоо.

КПСС-эй ОБКОМДО, БУРЯАДАЙ АССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

...АЛ АЖАЛАЙ ПРОДУКТ ЕХЭЭР АБАХА, БЭЛЭДХЭХЭ ТУШАА РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХОЗУУД ХООРОНДЫН

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНЭЙ ГУРИМ

...л ажалай продукт ехээр абаха, бэлэдхэхэ, адуу... малай, шубуудай ашаг шэмые ехэдхэхэ түс...үүлые амжалтатайгаар дүүргэхэ зорилгоор ...СС-эй обкомой бюро, Буряадай АССР-эй Министрнүү... Совет аймагуудта—республика дотор дэлгэрһэн со...алис мүрысөөндэ түрүүлжэ гарагшадта барюулагдаха ...СС-эй обкомой болон Буряадай АССР-эй Министрнүү... Советэй дамжуулгын Улаан туг бии болгохо.

... Тиихэд КПСС-эй обком, Министрнүүдэй Совет иигэжэ ...тоо:

а) социалис мүрысөөнэй дүнгүүд жэлдээ 4 дахин (нэгэдэхи кварталда, тиигээд хахад жэлэй, удаань 9 һарын, тиигээд жэлэй дүүрэлгэнээр) согсологдожо, дамжуулгын Улаан туг барюулагдажа байха;

б) малһаа ашаг шэмэ ехээр абаһан, гүрэндэ ехээр худалдаһан, тэрэшэлэн малай ашаг шэмын өөрынь үнэ сэнгые доошолуулһан аймагууд республикын социалис мүрысөөндэ түрүүлээ гэжэ тоологдохо.

Тинхэ зуураа түл абасыень, оршо гаршыень, мал ажалай һалбари бүхэнһөө абаһан жэлэйнь олзые харалсагдаха;

в) нэгэдэхи һуури эзэлһэн аймагта дамжуулгын Улаан туг, 400 түхэриг мүнгэн шан, хоёрдохи һуури эзэлэгшэдэ —250 түхэриг, гурбадахи һуури эзэлэгшэдэ 150 түхэриг шан үгтэхэ.

Улаан туг барюулха, шагнаха тухай дурадхал республикын Хүдөө ажахын министерство Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советтэ, КПСС-эй обкомдо оруулха.

ТҮГЭЛДЭР ХҮГЖЭЛТЫМНАЙ ШЭНЭ АЛХАМ

(Элидхэлэй түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта)

Нютагай Соведүүдэй мэдэлдэ байдаг промышленность бүришье түргэнөөр хүгжөөгдэхэ ёhотой: 12 мянган тонно продукци гаргаха хүсэтэй кондитерскэ фабрика, ажаhуудалай хэрэгсэлэй хэдэ хэдэн комбинат. Улаан-Үдэ городто ажаhуудалай байшан, силикатна болон улаан хирпиисэ гаргадаг заводууд баригдаха юм. Түлишын ба эдеэ хоолой промышленность түргэнөөр хүгжөөгдэхэ.

Энэ табан жэл соо түмэр зам электрын хүсөөр ябуулагдадаг болохо. Энээнэй ашаар 15—20 процентээр ашаа шэрэлгэ ехэ болохо юм.

Хүдөө ажахые хүгжөөлгөөр табан жэлэй гол шухала зорилгонуудые Директивэнүүдэй проект нигэжэ тодорхойлно.

«Эдеэ хоолой продуктнуудай талаар—хүн зоной улам ехэ боложо байгаа хэрэглэмжые, хүдөө ажахын түүхэй зүйлнүүдэй талаар—промышленностиин хэрэглэмжые эрхим hайнаар хангахын тула, газар тарялангай ба мал ажалай продуктнуудые бүри ехээр үйлэдбэрилхэ гээшэ хүдөө ажахыда бэелүүлэгдэхэ гол шухала зорилго болоно. КПСС-эй ЦК-гай мартын (1965 он) Пленумэй тодорхойлон хараалhан экономическа хэмжээ ябуулгануудые сэхэ шууд бэелүүлгэ—энэ зорилго шиидхэхэ үндэhэ hуури болохо ёhотой».

Энээнэй урда тээхи табан жэлтэй сасуулбал, 1966—1970 онуудта хүдөө ажахын продуктнуудые дунда зэргээр жэл бүри 25 процент ехээр абадаг болохо.

Хүдөө ажахын бүхы hалбаринуудые хүгжөөн дэбжээхэ, арад зоной ажана байдал hайжаруулха хэрэгтэ ороохо тарянай ажахы шиидхэхы удха шанартай гэжэ Директивэнүүдэй проект соо эли тодоор харуулагданхай. Энээнэй урда тээхи табан жэлтэй сасуулбал, ерэхэ табан жэл соо орон дотор ороохо таряа жэл бүри 30 процентээр ехээр абтахаар хараалагдана.

Манай республикада мал ажал саашадань хүгжөөхэ тухай асуудалнууд илангаяа ехэ удха шанартай. Директивэнүүдэй энэ бүлэгтэнь үбhэ тэжээл ехээр бэлдэхэ хэрэгтэ гол анхарал хандуулагданхай.

Энэ асуудал шиидхэхэдээ нютагай эрхэ байдал хараадаа абаха, ургаса hайнтай ургамалнуудые тариха гэжэ Директивэнүүд соо онсоор тэмдэглэгдэнхэй. Тэрээнhээ гадна сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ зорилго табигдаба. Манай республикын эрхэ байдалда эдэ асуудалнууд илангаяа ехэ удха шанартай.

Директивэнүүд соо ниитын мал ажалай ашаг шэмэ дээшэлүүлхээр хараалагданхай.

Манай республикын хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар табан жэлэй түсэбэй гол хараа шэглэл ямар бэ?

КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумэй шиидхэбэриин ёhоор үнгэрэгшэ жэлэй май hарада хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэндэ худалдаха түсэб-захяа шэнэ табан жэлэй турша соо жэл жэлээр хубаагдажа, совхоз, колхозуудта хүргэгдэhэн байгаа. Эдэ түсэб-захяануудай үндэhөөр республикын колхоз, совхозууд 1966—1970 онуудта хүдөө ажахые хүгжөөхэ түсэбөө табиhан байгаа. Үнгэрэгшэ табан жэлтэй сасуулбал, колхоз, совхозууд ерэхэ табан жэл соо жэл бүри 38 процентээр ехэ ороохо таряа абахаар хараалаа.

Жэл бүри хартаабха—1,4 дахин, овощ—13 процент ехээр абтаха болоно.

Город шадарай—Улаан-Үдын, Загарайн, Кабанскын, Прибайкалиин районуудта, тэрэшэлэн Түнхэнэй, Мухар-Шэбэрэй районуудта хартаабха ба овощ гол түлэб ургуулагдаха болонхой.

Бэшүүрэй, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй районуудта саахарай свёкло ехээр ургуулагдаха. Энээниие 2,1 дахин ехээр абадаг болохоор хараалагдана.

Хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхэ гээшэ табан жэлэй туршада газар тарялангай продуктнуудые ехэдхэхэ гол арга нүхэсэл болохо юм. Энэ зорилгоор газар тарялангай культура дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд удаа дараалан бэелүүлэгдэхэ: сэбэр паар ехээр хахалагдаха, севооборот нэбтэрүүлэгдэхэ, сортовой аргаар тарилга хэдэг болохо, газарай хүрьhэнэй элhэжэхэ ябадалтай тэмсэхэ хүдэлмэри ябуулагдаха юм. Минеральна болон нютагай үтэгжүүлгэ аша үрэтэйгөөр, ехээр хэрэглэдэг болохо. 1965 ондо 9,9 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэhэн байгаа hаа, 72,2 мянган тонно хэрэглэдэг болохо. Табан жэлэй турша соо нютагай үтэгжүүлгэ 4,5 дахин ехээр хэрэглэдэг болохоор хараалагдана.

Мелиоративна хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдахаар хараалагданхай.

Уhалагдадаг газар 19,5 мянган гектараар ехэ болгогдожо, хамтадаа 186,7 мянган гектар болохо юм. Мухар-Шэбэрэй райондо Түгнын уhалууриин ехэ системэ баригдаха, Бэшүүрэй районд Бэшүүрэй уhалууриин системэ шэнэлэн заhагдаха. Болдогтой, намагтай газарые хатаажа, 43,5 мянган гектар газар элдүүридэ оруулагдаха.

Мелиоративна хүдэлмэри ябуулхын тулада табан шэнэ машинно-мелиоративна станци эмхидхэгдэхэ. Тэдэнэй хоёрынь 1966 ондо Прибайкалиин ба Захааминай районуудта нээгдэхэ, «Бурводстрой» трестын, «Сельхозтехникын» Буряадтахи нэгэдэлэй лугомелиоративна отрядууд техникэ түхеэрэлгээр бүрин хангагдаха болонхой.

Хүдөө ажахын элдүүриин газар, илангаяа хахалагдадаг газар үргэдхэгдэхөөр хараалагдана. Ой модо, бургааhа боролжо, уhатай 98 мянган гектар шэнэ, боро газар хахалагдажа элдүүрилэгдэхэ юм.

Республикын хүдөө ажахын гол hалбари мал ажал болоно. Табан жэлэй түсэбөөр мал ажалай продуктнуудые эды шэнээн ехээр абахаар хараалагдана:

Хэмжүүр	1965 он: Республика дотор	1965 он: Тэрэ тоодо колхозууд, совхозууд	1970 он: Республика дотор	1970 он: Тэрэ тоодо колхозууд, совхозууд	1970 он 1965 онойхитой сасуулхада %: Республика дотор	1970 он 1965 онойхитой сасуулхада %: Тэрэ тоодо колхозууд, совхозууд
Мяхан мянган тонно	68,9	41,5	88,4	57,5	128,3	138,6
Һүн —«—	19,6	118,6	258,3	175,6	131,9	148,1
Ноохон тонноор	4047	3712	5190	4830	128,2	130,1
Үндэгэн миллион хэһэгээр	114,4	19,9	150,7	33,0	131,7	165,4

Хонин ажал бүришье хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэхэ ёhотой. Хонидой тоо толгой 25 процентээр олошорхо. Энэ hалбари Зэдын, Сэлэнгын, Хяагтын, Хориин, Баргажанай болон бусад зарим аймагуудай ажахын гол hалбари шэгээрээ үлэхэ болоно.

Эбэртэ бодо мал олоор үсхэбэрилэгдэхэ болоно. Яруунын, Захааминай, Түнхэнэй, Ахын ба Баунтын районуудта энэ hалбари улам түргэнөөр хүгжөөгдэхэ юм. Эдэ районуудта, мүн Хориин, Баргажанай ба Зэдын районуудай зарим ажахынуудта мяханай шэглэлтэй мал ажал хүгжөөгдэхэ юм.

Ороохо таряа ехээр ургуулдаг ажахытай колхозууд болон совхозуудта, илангаяа Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй Кабанскын, Хяагтын аймагай Хүдэри тээхи, Улаан-Үдын аймагай Тарбагатай тээхи ажахынуудта гахай үсхэбэрилэгдэхэ болоно.

Хэдэ хэдэн томо ажахы болон фермэнүүдтэ шубууд үсхэбэрилэгдэхэ. Түд бүридөө 20 миллион үндэгэ жэлдээ абажа байхаар хэмжээтэй Улаан-Үдын ба Сотниковой шубуунай фабриканууд 1967 ондо баригдажа дүүргэгдэхэ, үндэгэлдэг 15—20 мянган тахяатай колхозой гү, али совхозой шубуунай фермэ район бүхэндэ эмхидхэгдэхэ болонхой.

Үбhэ тэжээл ехээр бэлэдхэхэ гэжэ табан жэлэй түсэб соо хараалагдаба. Үбhэ тэжээл 2,1 дахин ехээр абтадаг болохо. Тарян ажалай хажуугаар үбhэ тэжээл ехээр бэлэдхэхэ хэрэгтэ сабшалан ехэ удха шанартай байха юм. Энэ зорилгоор уhалагдадаг сабшалангай, бэлшээриин газар 129,8 мянган гектар болгогдохо гэхэ гү, али табан жэл соо 9,5 мянган гектараар үргэдхэгдэхэ. 60,6 мянган гектар сабшалангай газар үндэhөөрнь hайжаруулагдаха, 252,2 мянган гектар сабшалан, бэлшээри сэбэрлэгдэхэ. 150 мянган гектар холын бэлшээри элдүүридэ оруулагдаха. Табан жэлэй турша соо хүдөө ажахые машина, техникээр хангаха хэрэг улам hайжаруулагдаха. Гансахан РСФСР-эй хүдөө ажахын министерствэhээ 1966—1970 онуудта манай республикада 5500 трактор, ашаанай олон автомобиль, 2560 комбайн үгэхөөр хараалагданхай. Хүдөө ажахыда электрын элшэ хүсэн дүрбэ дахин ехээр хэрэглэгдэдэг болохо.

Хүдөө ажахыда заhабарилгын бааза бэхижүүлхэ, үргэдхэхэ талаар ехэ хэмжээнүүд абтаха ёhотой. Машина, тракторна паркын орёо оньhон заhабарилганууд «Сельхозтехникын» заhабарилгын предприятинуудта хэгдэхэ зэргэтэй.

Хүдөөгэй барилга үргэнөөр эрхилэгдэхээр хараалагдана. «Бурятцелинстрой» трестые улам хүсэтэй болгохо хэрэгтэй. Зэдын, Хориин, Хурамхаанай барилгын баазануудые, Малокумынска туфоблочно цехые хоёр жэлэй турша соо барижа дүүргэхэ хэрэгтэй. Тиигэбэл «Бурятцелинстройн» заhабарилгын хүсэн ехэдхэхэ болоно. Хэрбээ мүнөө 13—14 мянган түхэригэй барилга хэдэг байгаа hаа, табан жэлэй эсэстэ 16 миллион түхэригэй барилга хэдэг болохо.

* * *

Арад зоной ажабайдал hайжаруулха асуудалда зорюулагдаhан Директивэнүүдэй бүлэг совет хүн бүхэнэй сэдьхэл баясуулна. Совет арадай ажана байдалай, оюун бодолой эрилтэ хэрэглэмжэ бүрин хүсэдөөр хангаха гээшэ шэнэ табан жэлэй түсэбэй гол зорилго мүн.

Энэ талаар манай республикада абажа үзэхэдэ, иимэ тоонуудые харуулмаар: хэрбээ 1965 ондо ниитын хэрэглэмжээр дамжуулагдан үгтэдэг түлбэри 105,3 миллион түхэриг байгаа hаа, 1970 ондо 175,1 миллион түхэриг болгохоор хараалагдана.

Нютагай Соведүүдэй мэдэлэй гэр байра барилга 87 процентээр ехэ болохо, энэ хэрэгтэ 150 миллион түхэриг hомологдохо. Табан жэлэй туршада 1,5 миллион дүрбэлжэн метр шэнэ гэр байра баригдаха. Энэнь үнгэрэгшэ долоон жэлэйхиhээ 43 процентээр ехэ болоно.

Арад зоной эрилтэ хэрэглэмжэ хангаха хэрэг hайжаруулхаар хараалагдана. Улаан-Үдэ городой водопроводой канализаци, теплофикациин барилга дүүргэхэ хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэхэ. энээнтэй хамта Хяагтада, Баргажанда, Ивалгада, Петропавловкада, Мухар-Шэбэртэ водопроводууд баригдаха юм. Хяагта ба Гусиноозерскдо канализаци барижа дүүргэгдэхэ. Улаан-Үдэ городой Үдэ мүрэн дээгүүр түмэр бетон хүүргэ, уhа халхалха даамба, путепровод баригдаха, Мелькомбинат тээшэ трамвайн лини татагдаха. Шэнэ банинууд, гостиницанууд, ажаhуудалай бусад хэрэглэмжэ хангадаг предприятинууд баригдаха болонхой.

Элүүрые хамгаалха хэрэг саашадаа hайжаруулагдаха болоно. Мүн арадай гэгээрэл улам хүгжөөгдэхэ.

Эрдэм наука хүгжөөгдэхэ. Мүнөө байhан комплексно институдай орондо СССР-эй Наукануудай академиин Сибирьтэхи отделениин Буряадай филиал нээхэ тухай асуудал табигдажа байна.

Табан жэлэй түсэб тушаа Директивэнүүдэй проектые зүбшэн хэлсэлгые эмхитэй hайнаар үнгэргэхэ, үнэтэ дурадхал бүхэниие хараадаа абаха, нютагуудтахи партийна, советскэ органуудай, министерствэнүүдэй, зургаануудай ажал тушаа ороhон шүүмжэлхы ажаглалтануудые хараадаа абаха, тэдэниие согсолхо гээшэ партийна организацинуудай шухала зорилго мүн.

Директивэнүүдэй проектые зүбшэн хэлсэхэ зуураа, үйлэдбэриие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ, эрдэм техникэ, соёл культура дэбжүүхэ шэнэ шэнэ арга боломжонуудые элирүүлхэ, табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ ажалшадай анхарал хандуулха шухала.

Ажахын шухала хүдэлмэриие hаатуулха бэшээр, харин мүнөө үеын шухала зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ туhалхаар Директивэнүүдэй проект зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэхэ хэрэгтэй. Партиин XXIII съездые ажалай бэлэгээр угтахын тулада социалис мүрысөөн республика доторнай дэлгэрэнхэй.

Январиин дүнгүүдые харахада, республикын промышленна предприятинууд абаhан үялгаяа амжалтатайгаар дүүргэжэ байна.

Республикын промышленность бүхы дээрээ валовой продукци гаргаха январиингаа түсэб 101 процент дүүргэжэ, нёдондо жэлэй январь паратай жэшэхэдэ, үйлэдбэриингөө хэмжээе 15 процентээр ехэдхэhэн байна. 1965 оной январьтай жэшэбэл, ажалайнь бүтээсэ 12 процентээр дээшэлээ. hарын түсэбhөө гадуур 762 тонно цемент гаргаhан цементно-шиферно завод, түсэбhөө гадуур 385 тонно мяха бүйлуулжа болбосоруулhан мяха-консервын комбинат, мүн түсэбhөө гадуур 748 центнер загаhа бариhан Байгалай загаhашал болон бусад предприятинууд съездын урда тээхи мүрысөөндэ түрүү hуури эзэлжэ ябана.

Республикын промышленна олон предприятинууд январь hарынгаа түсэб дүүргээгүй гэжэ энээнтэй хамта тэмдэглэхэ хэрэгтэй. «Забайкаллес» комбинадай предприятинууд, Улаан-Үдын хирпиисын завод, ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангадаг зарим предприятинууд, түлишын промышленностиин управлени, «Сельхозтехникын» нэгэдэл, хэблэлэй управлениин 6 типографи болон бусад ехэ гээгдэлдэ оронхой гэжэ тэмдэглэлтэй.

Съездын урда тээхи социалис мүрысөө үргэнөөр эмхидхэжэ, кварталайнгаа түсэбые предприяти бүхэнэй дүүргэлгын түлөө тэмсэхэ гээшэ партийна организацинуудай, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй шухала зорилго мүн.

Республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд съездын урда тээхи мүрысөөндэ оролсон, малай үбэлжэлгые hайнаар үнгэргэхэ, хүдөө ажахыhаа эдеэ хоолой зүйл улам ехээр абахын түлөө тэмсэжэ байна. Республикын колхоз болон совхозууд февралиин 20-ной мэдээгээр гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэв. 1965 оной энэ үеынхидэ орходоо 11,4 мянган центнер ехэ мяхан тушаагдаа. Энэ үбэлэй хэды бэрхэшээлтэйшье байгаа hаань, Хориин, Зэдын, Кабанскын, Захааминай районууд гүрэндэ мяха, hү болон бусад эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдаха талаар яhала амжалта түйлаа. Жэшээнь, Хориин районой ажахынууд гүрэндэ мяха худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэб дүүргээд, нёдондо жэлэйхидэ орходоо 26 процентээр ехэ hү гүрэндэ худалдаа.

Олон колхоз болон совхозуудта хабарай тарилгада бэлэдхэхэ хүдэлмэри hайнаар ябуулагдажа байна.

Гэбэшье республика доторнай малай үбэлжэлгэ ехэ дутагдалтайгаар үнгэргэгдэжэ байна. Ехээр ороhон саhан, энэ үбэлэй хүйтэн ехэ бэрхэшээл тохёолдуулаа. Нүгөө талаhаа, малай үбэлжэлгые хүтэлбэрилхэ талаар партийна, советскэ, илангаяа хүдөө ажахын органуудай зүгhөө ехэ дутагдалнууд бии байгаа.

Муугаар эдеэлүүлhэнэй,
hанай, үбhэ тэжээлээ
хэрэгээр таряашалhанай
олон ажахынуудта мал
байна. Ахын, Бэшүүрэй,
Захааминай, Хяагтын
ажахынуудта мал илангаяа
гарзалаа.

Зарим районуудта үбэлжэ
ашаг шэмэ дээшэлүүлхын
шээл оролдолго, гаргагдаагүй
на. Хяагтын, Бэшүүрэй, Зэд
Баргажанай районуудай колх
совхозууд hү haалгаар нёдонд
энэ үеынхиhээ муу үрэ дүн
Нёдондо жэлэй энэ үеынхит
суулбал, февралиин 20-ной
гээр Бэшүүрэй районой
11 процентээр бага hү гүр
далдаа.

Энэ жэлэй үбэлжэлгэ бэр
тэй байдалда үнгэргэгдэжэ
Саhан ехэ, хүйтэн. Эгээл
ажахы бүхэнэй арга боломж
хын тулада партийна орг
нууд оролдолго гаргаха ёhо

Хабарнай газаа орошобо.
бан жэлэй түрүүшын хабар
түгэсөөр угтажа, тарилгые
hайнаар үнгэргэхын тула
кын колхоз болон совхозууд
дэлмэри ябуулха ёhотой.
заhабарилха, үрэhэ бэлэдхэхэ
бусад хүдэлмэри яhала ябуул
шье, зарим ажахынууд
үшөөл хангалтагүйгөөр бэлэд

Баргажанай, Бэшүүрэй,
зарим бусад районуудай аж
машина, техникэ заhабарил
аргагүйгөөр удааруулаа. Бар
Сэлэнгын, Түнхэнэй, хэдэн
районуудай колхоз болон сов
хаагдаhан үрэhэнэй хахадын
гын шанарта хүрэхэгүй байш
дэниие андалдаха хүдэлмэри
эмхидхэгдэнхэй.

Тарилга газаа орожо байн
мэhээ ажахы бүхэн трактор,
заhабарилга түргэдхэхэ хэм
ха, үрэhэ сэбэрлэхэ, механиз
дые хүсэлдүүлхэ хэмжээ абах
но. Тракторна бригаданууды
шалтай хүнүүдээр бүридүүлх
лэдбэриин даалгабари хүргэхэ
кэ даалгаха гэхэ мэтын
дүүргэхэ шухала. Ажахы
поли болон сабшалан дээрэ
үтэгжүүлгэ гаргаха, уhалуур
рилга хэхэ, хуушануудыень
рилха, зэр зэбсэг бэлэдхэхэ
лоо.

Республикын партийна эд
лэй суглаан Директивэнүүдэй
тые нэгэн дуугаар hайшаах
ниие зүбшэн хэлсэлгые үн
жээндэ үнгэргэхэ. ажахын
культурна байгуулалтын түсэ
дүүргэхэ хэрэгтэ тохёолдоhон
далнуудые зайсуулжа, парти
съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр
байhаниинь лабтай.

Элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэ

ШЭНЭ ТҮСЭБ—ШЭНЭ ЗОРИЛГОНУУД

«1966—1970 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII съездын, Директивэнүүдэй проект тухай» КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **А. У. Модогоевой** хэhэн элидхэлэй дүүрэхэлээр тэрээн тушаа үгэ хэлэлгэн эхилнэ. Пэн түрүүлэн партиин Железнодорожно райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **Бизюкин** үгэ абана.

— Улаан-Үдэ хотын Железнодорожно районой ажалшад шэнэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдэй проектые угаа ехэ баяр баясхалангай оршон байдалда угтан хүлеэбэ, үнэн зүрхэнhөө дэмжэбэ. Энэ проект удхаараа гүн гүнзэгы, хэм хэмжээгээрээшье далайса ехэтэй. Парти, правительствамнай хүн зоной ажана тэниглэн, баян дэлгэр ажаhууха хэрэгтэ анхаралаа онсо хандуулна. Табан жэлэй үедэ национальна доходой хэмжээн 38—41 процент хүрэтэр ехэ болгогдохоор хараалагдана ха юм,—гэжэ нүхэр Бизюкин үгэеэ эхилнэ.

Энэ шухала удхатай партиин документые ажалшан ниитэдэ ойлгуулха талаар хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдажа байhан тушаа тогтоно. Мүнөө промышленна предприятинуудай, барилгануудай, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, пропагандистнар, 1500 гаран агитаторнууд ажалшадай дунда хүдэлжэ байна. Партийна организацинуудай секретарьнарай зүблөөн-семинарнууд үнгэргэгдөө. Хүдөө ажахын институдай, тусхай дунда hургуулинуудай багшанар партийна, ажахын хүтэлбэрилэгшэд энэ хэрэгтэ эльсүүлэгдээ. Хүн зоной ажаhуудаг газарнуудаар ойлгууламжын хүдэлмэри эмхидхэгдэжэ байна. Заводуудай олон хэhэгээр гарадаг газетэнүүд мүн энэ хүдэлмэридэ хам оролсоо. Иигээд түс проектые партийна нээмэл ажалшадай суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсэлгэ эхилхэнь гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэнэ.

Саашань нүхэр Бизюкин үгэеэ үргэлжэлүүлхэ зуураа, үнгэрhэн долоон жэлэй түсэбые Железнодорожно районой предприятинуудай хоёр hараар уридшалан бэелүүлhэн, 20 миллион түхэригэй продукци түсэбhөө гадуур үйлэдбэрилhэн тухайнь мэдээсэнэ. Олон предприятинуудай үйлэдбэриин хүсэнүүд шэнэлэгдэн хубилгагдаа, үргэдхэгдөө. Байрын олон гэрнүүд, үхибүүдэй эмхи зургаанууд олоор баригдаа.

— Тиигэбэшье дутуу дунда зүйлнүүд, анхаралдаа абаагүй юумэнүүд үшөө бии байhан тушаа гэмшэн тэмдэглэхэ баатайбди. Предприятинууд бултадаа түсэбөө дүүргэжэ шаданагүй, түхеэрэлгэнүүд хүсэн соогоо дууhан ашаглагданагүй, зарим тээгүүр продукциин шанар муу, голодоhон гарана. Эдэ дутагдалнууд тушаа үнгэрhэн партийна конференци дээрэ хөөрэлдөөн болоо, тэдэниие зайсуулха талаар хэмжээн абтана,—гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэнэ.

Үйлэдбэри түсэблэлгэ дээрэхи дутагдалнууд тушаа шүүмжэлхы ажаглалта хэнэ. Железнодорожно район эгээл томо промышленна район юм. Тиигэбэшье шэнэ табан жэлэй түсэбэй ёhоор нэгэшье шэнэ предприяти бодхоохоор хараалагдаагүй байhаниинь тэмшэлтэй. Түс районой оршондо эдеэ хоолой министерствын мэдэлэй хоёр завод бии. Зүгөөр, тэдэнэр хүсэд хүсэн соогоо ашаглагдахаар түүхэй эдээр хангагданагүй. Гэр байрын барилгые улам үргэдхэхөөр саг тулажа ерээ. hургуулинууд хоёр халаанда хүдэлhөөр. Эдэ асуудал тушаа онсо анхарха шухала байhан тухай нүхэр Бизюкин ажаглалта хэнэ.

Партийна организацинуудай хүдэлмэриие hайжаруулха талаар бэелүүлэгдэжэ байhан хэмжээнүүд тухай үгынгөө эсэстэ тэрэ тогтоно.

— Тунхаглагдаад байhан шэнэ табан жэлэй түсэб тушаа проект хадаа коммунизм байгуулгын асари ехэ зорилго бэелүүлгын замдахи үшөө нэгэ томо алхам болоно. Энэ проект дотор бүхы юумэн хараада абтаа, тодо hонороор, тобшо удхатайгаар бэшэгдээ,—гэжэ КПСС-эй Сэлэнгын райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **Базаров** өөрынгөө үгые эхилнэ.—Манай урда тодорхой, лаб бэелүүлэгдэмээр зорилго табигдаа. Сэлэнгын аймагай колхоз, совхозууд эхилээд байгаа табан жэлэй туршада мяха гүрэндэ тушаалгые 42 процент, hү—21 процент, ноохо—37 процент, үндэгэ—52 процент ехэ болгохо. Энэ үедэ үхэрэй тоо толгой 12 процент, хонин hүрэг 24 процент нэмэхэ байна. Ихэлээрээ малай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ түсэб дүүргэхын тулада тон шангаар хүдэлхэ эрилтэ табигдаха ушартай. Илангаяа үхэрэй мяха абалгые эрид дээшэлүүлхэ хэрэгтэй болоно. Энэ асуудал аймагай ажахынуудта малай үүлтэр hайжаруулха хүдэлмэридэ анхарал эрид шууд табихые уялгална.

Энээнтэй дашарамдуулан, нүхэр Базаров аймаг дотор малай үүлтэр hайжаруулха хүдэлмэри тон хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэнхэй гэжэ тэмдэглэнэ. Аймагай гурбан колхоздо томо үүлтэрэй үнеэдэй нэгэ-нэгэ фермэ бии. Зүгөөр, үүлтэр hайнтай үнеэдынь тон үсөөн. Оройдоол аймаг соо 300 шахуу үүлтэртэ үнеэд тоологдоно. Сэлэнгын аймагай ажахынуудай гол hалбаринь хонин ажал. Гэбэшье энэ hалбари дээрэ үүлтэр hайжаруулга мүн лэ муу байдалтай. Бүхы хонин hүрэгэй 17 процентнь томо үүлтэрэй. hүүлэй дүрбэн жэлэй туршада хониной толгой бүриhөө оройдоол 2,4—2,6 килограмм ноохон хайшалагдаhан жэшээтэй.

— Малай үүлтэр hайжаруулхын тула эрид шууд хэмжээ абаха саг тулажа ерээ. Мэргэжэлтэд хадаа малай үүлтэр hайжаруулха хүдэлмэри хэрэглэхээ болишонхой. Хүдөө ажахын институт, хүдөө ажахын туршалгын станци энэ хэрэгые гартаа абаха, ушар шалтагааниинь элирхэйлжэ, ёhотой хэмжээ абаха, манда бодото туhаламжа үзүүлхэ бэзэ гэжэ найданабди—гэжэ нүхэр Базаров эрилтэ хэнэ.

Аймагай промышленностиин байдал тухай үгэеэ зорюулхадаа, шулуу нүүрhэ үйлэдбэрилэн абаха асуудалда анхаралаа хандуулна. Галуута нуурай нүүрhэнэй хэбтэшын дарасань айхабтар ехэ. Гэбэшье табан жэл соо оройдоол 30 процентээр нүүрhэ малталгые дээшэлүүлхээр түсэблэгдөөд байгаа. Тэрэниие, илангаяа Холбоолжоной хэбтэшые ашаглалгада үгэхөөр ехэ хүсэ табибал, республикын хэрэглэмжэ хангагдажа боломоор. Гэбэшье мүнөө 60 гаран процент шулуу нүүрhэн ондоо тээhээ асарагдана. Али зэргын ехэ хэмжээнэй гаргаша хэгдэнэ гээшэб. Энээнтэй дашарамдуулан, нүхэр Базаров Холбоолжон дээрэ хоёрдохи ээлжээнэй барилга эрхилхэ шухала болоhон тушаа дурадхал оруулна.

Сэлэн-Дүүмын заводой түхеэрэлгэ дууhан ашаглагданагүй, Хэрбээ тэдэниие зүбөөр хэрэглээд, үшөө үргэдхэбэл, тэндэ жэл соо 1,5—2 мянган автомашина заhабарилха хүсэтэй предприяти болгохо, аймаг доторхи жэжэ гурбан леспромхозуудые нэгэдхэжэ, «Забайкаллес» комбинадта мэдэлтэй. жэлэй туршада 450—500 мянган кубометр модо бэлэдхэхэ аргатай томо нэгэ леспромхоз байгуулха, электродамжуулгын лининүүдые бариха, тэрэшэлэн аймагай оршондо түсхай авто-ажахы эмхидхэхэ шухала болоhон тушаа үгэ хэлэгшэ анхарал хандуулба.

Ажалшадай депутадуудай Улаан-Үдын городой Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр **Хабалов** үгэ абана.

— Городой ниитэ үргэн ажалшад шэнэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдэй проектые тон анхаралтайгаар хүлеэн абаад, мүнөө тэрэнэй удхатай, ушар зорилготой танилсажа байна. Энэ документын гол удхань хадаа экономическа онол аргануудые баримталан, үйлэдбэриие хүтэлбэрилхэ тодо hонор хараа шэглэл мүн болоно. Табан жэлэй түсэб бэелүүлхын түлөө тэмсэлэй үедэ Соведүүдэй эрхэ түлөөлэлгэ, харюусалга, уялгань улам үргэдэнэ,—гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэнэ.

Нүхэр Хабалов үнгэрhэн долоон жэлэй түсэбэй дүүргэлтын дүн тухай тогтохо зуураа, тэрэнэй бэелүүлгэдэ ниислэлэй ажалшадай оруулалсаhан хубита тушаа элидхэнэ. Хотын промышленна предприятинууд Россин 30 миллиардын тоодо оруулалсахаар 43 миллион түхэригэй продукци түсэбhөө гадуур үйлэдбэрилэн гаргаба. 1958 онойхитой сасуулбал, долоон жэлэй турша соо промышленна продукциин хэмжээн хоёр дахин ехэ болобо. Энэ үедэ үйлэдбэриин 5 мянган хэhэг элдэб түхеэрэлгэ, машинанууд шэнээр тодхогдобо. Энергетикэ болон барилгын индустри нилээд хүгжөө.

Промышленна 7 шэнэ предприятинууд баригдажа, хүсэндөө ороhон, ашаглалгада үгтэhэн. Үйлэдбэриин гол фонднууд 90 процентээр ургаа бшуу. 13 мянга гаран айл шэнэ байра абажа, түбхинэбэ. hургуулиин 15 байшан, мүн бусад үхибүүдэй, соёл культурын олон байшангууд, магазинууд шэнээр баригдажа, ашаглалгада үгтэhэн.

Түсэбтэ долоон жэлэй хугасаада ниислэлээ болбосон түхэлтэй болгохо, хүн зоной ажабайдал hайжаруулха талаар ехэ юумэн бүтээгдэбэ. Ногоорулга эрхилэлгэ, үйлсэ, тротуар зохид түхэлтэй болгохо тушаа анхарагдаа, трамвайн лини нарин сэмбын фабрика хүрэтэр hунаагдаа, уhа газар доогуур дамжуулга, теплофикаци, канализаци түхеэрхэ хүдэлмэриин хэмжээн нилээд ургаа.

Эхи табяад байhан табан жэлэй туршада город доторнай барилгын хүдэлмэри, болбосон түхэлтэй болгохо хэрэг улам үргэнөөр эрхилэгдэхэ байна. Зүгөөр энэ асуудал шиидхэлгэдэ городой барилгын генеральна түсэбэй хүсэд хүсэндөө ороодүй байhан ушар hаад түбэг ушаруулна гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэнэ. Тиимэhээ канализаци, уhа болон халуун элшэ газар доотуур дамжуулха ехэ барилга нобшорно, hаатана.

— Ерэхэ үедэ Үдын урда бэедэ, Железнодорожно районд промышленна, ажаhуудалай ехэ барилга хэгдэхэ зэргэтэй. Энээнтэй дашарамдуулан, Үдэ дээгүүр үшөө нэгэ томо хүүргэ баригдаха, трамвайн харгы мяха-консервын комбинат, шэлэй завод хүрэтэр hунаагдаха юм. Энэ ехэ хүдэлмэри бэелүүлгэдэ мяханай, талханай, мебель болон модо болбосоруулгын комбинадуудай, шэлэй заводой захиргаанууд өөhэдынгөө хубитые оруулалсаха, эмхидхэлэй хэмжээ ябуулалсаха байhандань найданабди,—гэжэ нүхэр Хабалов хэлэнэ.

Гэр байра, үхибүүдэй эмхи зургаанууд, hургуулинууд үшөөл дуталдаhаар байна. Энээнтэй хамта байрын гэрые олоороо хамжажа баридаг дүй дуршэл үргэнөөр дэлгэрүүлхэ шухала байhаниие тодорхойлбо. Байрын гэрнүүдэй мүнөө үедэхи проектнүүдэй хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэдэ тааруу бэшэ байhан тушаа, тэдэниие хубилган шэнэдхэхэ болоhон тушаа тогтобо.

Директивэнүүдэй проект дотор үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые зүбөөр хубаарилан хүгжөөхэ асуудал ехэ hуури эзэлнэ. Үйлэдбэрилгын хүсэнүүд
илангаяа Сибирь болон Алас-
зүгтэ хурдан түргэнөөр урган
хөөр хараалагдана. Гэхэтэй
агсан Зүүн-Сибириин совнархоз
урдань манай городто шэнэ
дые барихаар үгэеэ үгэhэн аа,
мүнөө болоходо шэнэ табан
туршада зарим предприяти
үргэдхэхэhөө бэшэ юушье
дөөгүй байшаба. Город дотор
шэнэ, томо промышленна пред
нуудые энэ табан жэлэй үе
балнай, ниислэлэймнай түхэ
али зэргэ ондоо, промышле
мнай улам хүсэн түгэлдэр бол

— Городой ажалшад Ди
нүүдэй проектые hайшааж
тэрэниие зүбшэн хэлсэлгэ
Тиигэжэ өөhэдынгөө ажаглал
радхал, hанамжануудые
ажал хэрэгээ улам эршэдхэх
тиин XXIII съездын табиха
нуудые бэелүүлхын түлөө бүх
шадалаа, мэдэрэлээ зорюулха
ниинь дамжаггүй,—гэжэ нүх
балов үгэеэ дүүргэнэ.

— Түүхэтэ угаа ехэ удха
тай энэ документые Баунтын
үргэн ниитэ ажалшад халуун
леэн абаба. 1966—1970
СССР-эй арадай ажахые хүгжө
сэб тушаа КПСС-эй XXIII
Директивэнүүдэй проект хадаа
түрэл партиин экономическа
кын бодото бэелэл мүн гэжэ
дөөрэн мэдэрнэ,—гээд,
Баунтын райкомой нэгэдэхи
тарь нүхэр **Воронин** үгэеэ за

Аймагай ажалшадта энэ мү
сагай гайхамшагта документы
зэгы удхые тайлбарилан ой
хэрэгые нютаг бүхэндэ эмх
тэндэхи партийна организаци
туhаламжа хүргэхэ зорилгоо
тиин райком аймагай харюус
хүдэлмэрилэгшэдые эльгэбэ.

Аймагай ажалшад долоон
түсэб дүүргэлгэдэ өөhэдынгөө
тые али болохоор оруулалса
на. Газарай гүн гүнзэгыдэ
ашагта малтамалнуудай дарас
рэн олохо, тэрэнэй нөөсые эли
ехэ хүдэлмэри урагшатайгаар
хэгдэнэ. Геологууд тон эдэ
хэлтэйгээр, оролдолго ехэтэй
дэлнэ. Тэдэнэй ашаар Баунты
гые горно-рудна промышлен
нютаг болгохо үндэhэ hуури
лагдана.

Табан жэлэй түсэб тушаа
Директивэнүүдэй проекттэй
саха зуураа, энэ табан жэл соо

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

СМУ-3 предприятиин барилгашад (зүүн гарhаа). Н. Понетаткин, А. Юдин, А. Антонов, А. Бальчугов, В. Чернов, Н. Пилинак КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдэй проектые зүбшэн хэлсэжэ байна.
Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Областной партийна эдэбхитэдэй суглаан

ШЭНЭ ТҮСЭБ—ШЭНЭ ЗОРИЛГОНУУД

Элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэ

(*Түгэсхэл. Эхиниинь 2-дохи нюурта*)

...шиидхэгдэжэ боломоор хэдэн ...удалнууд тушаа нүхэр Воронин ...өө үгые зорюулна. Молодеж... гэжэ газартахи шухаг ашагта ...малнуудай нөөсэ элирхэйлэгдэә. ...тэрэниие ашаглалгада оруул... ...тэ табигдана. Өөрынгөө нөө... ...айхабтар баян энэ хэбтэшые мал... ...абахын түлөө бэлэдхэлдэ гарга... ...һан мүнгэ зөөри хадаа бүри 2—3 ...туршада харюулагдаха аргатай. ...шье тэрэниие ашаглажа эхилхэ ...хойшолуулагдаһаниинь гайхал... Тэндэ бүри энэ жэлэй 4-дэхи ...ртал соо хүдэлмэри эхилхээр арга ...ожо бии гэжэ нүхэр Воронин ...эглэнэ.

...Энэ промышленностиин хүгжэхэ... ...хамта зайн элшэ хүсэн тон шуха... ...эхэшье хэрэгтэй болохо. Энээнтэй ...дуулан, тэрэ Ципа гол дээрэ ...электростанци заатагүй бариха ...дал табина. Тэрэнэй удха шанар ...эхэ. Өөрынгөө үнэ сэнгээр тон ...барилгатай электростанци бо... ...юм. Гадна тэрэнэй хүсэндөө ...байхада Шэтын областиин хой... ...онуудтахи промышленностиие ...саха аргатай. Тиимэһээ эндэ ...электростанци барихя шэнжэ... ...н. бэдэрэлгын хүдэлмэри түр... ...шухала байһан тушаа анхар...

...Баунтын аймаг алтаар баян нютаг. ...алта абалгые улам хүгжөөхэ ...шухала. Зүгөөр энэ баялигые бэ... ...хүдэлмэри һулаар эрхилэгдэнэ. ...һээ саашадаа энэ хэрэгтэ хү... ...мэхэ, тэрэниие үргэн дэлисэтэй... ...эмхидхэжэ, алтаар баян шэнэ га... ...үдые шэнжэлхэ, нөөсыень элир... ...хэ. ашаглаха шухала болоһон ...онсо тогтобо.

Саашадань үгээ үргэлжэлүүлхэ ...аа, нүхэр Воронин хүдөө ажахые ...өөхэ арга боломжын угаа элбэг ...н тушаа халэбэ. Нэлэнхы үргэн ...эри. сабшалан болгомоор газар ...дүүрэн. Эдэ баялигые тодорхойл... ...лаар нэгэнтэ бэшэ хэһэн зуур... ...амнай шиидхэбэрээ олоногүй. ...Баунтын аймаг адуу олоор үс... ...рилдэг нютаг болохо дүүрэн ар... Энээн тушаа анхархыень ду... ...аба.

Республикын уһанай ажахые эр... ...управлениин начальник нүхэр ...шановто үгэ үгтэнэ. Шэнэ табан ...түсэб тушаа манай партиин ...ективэнүүдэй проект дотор газар ...илангһаа, мал ажалһаа эбтэдаг ...уктнуудай хэмжээе эрид дээшэ... ...зорилго табигдаһан тушаа тэ... тогтоно. Зүгөөр энэ зорилгые ...лгада мелиоративна болон уһа... ...ажахын хүдэлмэриие үргэн дэ... ...айгээр эрхилэлгэ горитойхон ...вэлхэ зэргэтэй. Энэ хэмжээ

ябуулга илангаяа өөрсэ ондоо байгаалиин уларилтай манай республикын ажабайдалда бүришье һаа удха шанартай.

Манай республикын зарим нютагууд шииг нойтоор угаа дутэнги, харин зарим тээгүүр намаг чалхида, шугы бургааһанда дарагдаһан гаазар элбэг байдаг. Тиимэһээ газар һайжаруулха, уһалалга эрхилхэ талаар ехэ хүдэлмэри хэхэ хэрэгтэй болоно. Арга боломжошье бии. Тэрээниие харааада абажа, 1966—1970 онуудай үедэ республика дотор 10 мянган гектар газар уһалмаар уһалууриин системэнүүдые шэнээр бариха, 20 мянган гектар газар уһа намагһаань хатааха, 14 мянган гектар газар уһалдаг уһалууриин системэнүүдые шэнэлэн заһаха. 320 мянган гектар бэлшээри уһалдаг болохо. 125 мянган гектар сабшалан үндэһөөрнь һайжаруулха гэһэн зорилго тодорхойлогдоо һэн. Энэ хүдэлмэри бүтээлгэдэ 36 миллион түхэригэй мүнгэн һомологдохоор хараалагдаһан байгаа. Теэд Россин Федерациин дээдэ зургаануд: хүдөө ажахын министерство, госплан, мелиорациин ба уһанай ажахын министерство манай эрилтые тон доошонь оруулжархёо.

Тиимэһээ КПСС-эй обком, республикын Министрнүүдэй Совет энэ асуудал шиидхэлгэдэмнай алибаа туһаламжа үзүүлхэ, үшөө дахин Россин Федерациин дээдэ зургаануудта хандаха, зууршалга хэхэ бэзэ гэжэ нүхэр Большаков хэлэнэ.

Саашань үгээ үргэлжэлүүлхэдээ, уһалууриин барилгануудые, бусад техникэ болон машинануудые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха, барилгын эмхи зургаануудые бэхижүүлхэ асуудалнуудта анхаралаа хандуулба. Табан жэлэй туршада республика доторнай машинно-мелиоративна үшөө 5 станци шэнээр эмхидхэгдэхэнь. хойто жэлһээ «Бурводстройн» СМУ-гай һуури дээрэ уһанай ажахын барилга эрхилхэ тусхай трест байгуулагдахань шуу. Мүн тэрэшэлэн газар уһалалгые оньһожоруулха хэрэг тушаа тогтобо.

— Чисаанын голые хэрэглэн, тэндэхи газар дайдые уһалха хэрэг һайжаруулха, Худан, Үдэ голнууд дээрэ уһалууриин шэнэ барилгануудые бодхооха, Зэдын гол уһалдаг болохо, Түнхэнэй. Кабанскын, Баргажандахи намагуудые хатааха хүдэлмэри эрхилхэ асуудал ойрын сагта шиидхэхээр болоо. Зүгөөр проектын хүсэндөө орожо үгэдэгүйһөө һаатажа байна,— гэжэ нүхэр Большаков ажаглалта хэнэ.

Трибунада КПСС-эй Прибайкалиин райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **Скубаренко** гаража: «Энэ проект тон һайн, тодо һонор, тодорхой зорилго хараалһан документ. Тэрэ хадаа манай гүрэнэй ажалшадай сэдьхэжэ ябаһан һанал, ухаан бодолые, хүсэл эрмэлзэлые гүйсэдөөр элирхэйлэн харуулна. Прибайкалиин олониитэ ажалшад энэ проектые халуунаар дэмжэнэ» гэжэ үгээ эхилнэ.

Тиихэ зуураа ажахы бүхэн барагдашагүй ехэ доторой арга боломжонуудтай. тэрэниие саашадань гүйсэд дүүрэн ниитын хэрэгтэ хэрэглэхэ тушаа проект дотор онсо хэлэгдэһэн тухай хөөрэнэ. Энэ талаар зарим тэды хэмжээ ябуулганууд эндэ хэгдэжэ эхилээ. Тэрэнэй түрүүшын үрэ дүн һайн. Колхозууд аша үрэ үгэсэтэйгөөр ажалаа эмхидхэжэ, олзо доходоо арьбадхана. Һүүлэй үедэ газар шэнжэлгэ хэжэ, 8000 гектар шэнэ газар элдүүрилжэ боломоор гэһэн сэгнэлтэ хэгдээ. Тараанай ургаса нёдондо хоёр центнерээр дээшэлээ.

Мүнөө үедэ үнеэдэй үүлтэр һайжаруулха зорилгоор томо үүлтэрэй үхэрые шэлэн абаха, тиигэжэ ажахы бүхэндэ племенной фермэ эмхидхэхэ эхин табигдаа. Тэрэнэй эсэстэ ойрын үедэ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр жэл соо 2500-һаа дээшэ литр һү һаадаг болохо хүсэлэнтэй. Энэ хүдэлмэридэмнай Буряадай хүдөө ажахын институт, республикын хүдөө ажахын туршалгын станци манай аймагай колхозуудые туршалгын ажахы болгохоор эмхидхэлэй хүдэлмэри хэдэг һаань ехэ һайн бэлэй гэнэ. Мүн малай фермэнүүдые оньһожоруулха хэрэгэй бирагүйгөөр табигдаһан тушаа тэмдэглэбэ.

Прибайкалиин аймаг город шадар оршодог. Тиимэһээ эндэ тепличнэ ажахы хүгжөөхэ, тэрэшэлэн колхоз бүхэндэ хамһабариин ажахы эмхидхэхэ, клеткэ соо зэрлиг ан барижа үсхэбэрилхэ арга боломжын бии байһан тухай тодорхойгоор хөөрэбэ. Эдэ бүгэдэ доторой арга боломжонууд болоно бшуу. Эдэниие хүгжөөбэл, ажахын үйлэдбэриин ашаг үрэ улам арьбажаха зэргэтэйл. Аймагай оршондо янза бүриин, ондо ондоо тээ мэдэлтэй барилгын эмхинүүдэй уламжа олон байһые жэшээлэн харуулба. Тиимэ эмхинүүдые тодорхой мэргэнээр хүтэлбэрилхэ. ажал ябуулгадань хиналта хэхэ гээшэ бэрхэ хэрэг шуу. Гадна Баргажанай трактые капитальнаар заһаха шухала болоһон тушаа хэлэбэ.

— Республикын загаһанай промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд, загаһашад-колхозникууд 1966—1970 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ түсэб тушаа Директивэнүүдэй проектые үргэн ниитээрээ шудалжа, зүбшэн хэлсэжэ, үнэн зүрхэнһөө һайшаан дэмжэжэ байна,— гэжэ загаһанай промышленностиин Зүүн-Сибириин территориальна управлениин начальник нүхэр **Степачев** хэлэнэ.

Буряадай загаһашад омогорхолтой. Тэдэнэр долоон жэлэй түсэб болзорһоонь урид дүүргээ һэн. Долоон жэлэй түсэбһөө гадуур валовой продукцаар 4 миллионһоо үлүү, товарна продукциар 4 миллион шахуу түхэригэй олзо гүрэндөө оруулаа ха юм. Түсэб дээрээ нэмэжэ, 17 мянган центнер загаһа бариһан, 24 мянга шахуу центнер загаһанай продукци үйлэдбэрилһэн байна. Энэ жэлэй түсэбшье амжалтатайгаар дүүргэгдэнэ. Партиин съездын хүндэлэлдэ абаһан уялга мүн амжалта түгэсөөр бэелүүлэгдэхэнь дамжаггүй.

Табан жэлэй туршада загаһа барилгын хэмжээн 1965 онойхитой жэшэбэл, һураггүй ехэ болохо, загаһанай предприятинууд техническэ талаар зэбсэгжэхэ, үйлэдбэрилдэг продукциинь ассортимент олошорхо юм. Гэхэтэй хамта манай далайда, нуур сөөрэмүүдээр, гол горхонуудта загаһа үсхэбэрилхэ, тэрэнэй нөөсые ехэ болгохо асуудалда нүхэр Степачев анхаралаа гол түлэб хандуулба. Ерэхэ үедэ республика дотор загаһа үсхэбэрилдэг 3 томо завод баригдахань. Энэ хэмжээнэй аша туһатай байхань дамжаггүй. Зүгөөр тус хүдэлмэри үсхэбэрилгын оройдоо 25 процентые хангаха жэшээтэй. Иихэдээ загаһан гол түлэб байгаалиин гуримаар үдэхэ болоно.

Байгаалиин гуримаар загаһанай үдэхэ арга бии гү? Үгы. Юундэб гэхэдэ, ганса Сэлэнгэ мүрэндэ сүүдхэ соо 120 мянган кубометр промышленна предприятинуудай. ажаһуудалай угаадаһан, бузарлагдаһан уһан шудхажа байдаг. 1600 километр утатай 20 голдо модон урадхуулагдажа, загаһанай үдэлгэдэ мүн лэ тодхор татана. Эдэ дутагдалнуудта эсэс табиха шухала болоһон тушаа онсолон тэмдэглэбэ. Тэрэниие зайсуулха арга тухай мүн тогтобо.

Баргажанай аймагай хүдөө ажахын үйлэдбэриин управлениин начальник нүхэр **Еланов** һүүлэй үедэ газар таряалан эрхилхэ, агротехническэ гурим сахиха талаар хэжэ байһан түрүүшынгээ алхам тушаа хөөрэжэ үгэбэ. Үнэхөөрөөшье газар таряалан дээрэ севооборот нэбтэрүүлхэ талаар нилээд ехэ хүдэлмэри эндэ хэгдэжэ байна. Нютагайнгаа байгаалиин эрхэ байдалые хараада абажа, яарса, обёос, гэршүүхэ тарилга хараада абтана, паар хахалалгын хэмжээн үргэдхэгдөө.

Залуу мал, илангаяа бяруу, хашарагуудые түргэнөөр түлжүүлхэ. шахан таргалуулха хүдэлмэриин Хурамхаанай совхоздо ямараар эмхидхэгдэһэн тухай, тэндэхи малшадай дүй дүршэл тухай хөөрэжэ үгэбэ. Аймаг дотор томодхогдоһон шахалгын, һаалиин гүүртэнүүд эмхидхэгдэнэ. Ажалай түлөөһэн гуримшуулагдана, ажахын тоосоон һалбари бүхэндэ нэбтэрүүлэгдэнэ.

— Гэбэшье хүдөө ажахы хүтэлбэрилгэ дээрэ дутуу дунда зүйлнүүд үшөөл олон. Илангаяа малай үүлтэр һайжаруулгада, мал үсхэбэрилгэдэ анхарал хүсэд хандуулагданагүй. Хүдөө ажахые хүтэлбэрилгын онол арганууд хүсэд мүлигдөөгүй байһан зангаараа, — гэжэ нүхэр Еланов шүүмжэлхы ажаглалта хэнэ,—манай севооборот нэбтэрүүлжэ байхэ үедэмнай хүдөө ажахын министерствын газар таряалангай таһагай, хүдөө ажахын институдай, республикын хүдөө ажахын туршалгын станциин мэргэжэлтэд ямаршье бодото туһаламжа үзүүлээгүй.

Саашадаа партиин зарим райкомуудай, аймагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэй, үйлэдбэриин управлениүүдэй түйлаһан дүй дүршэл согсолжо, олоной хэрэг болгохо шухала байһан тушаа нүхэр Еланов анхаралаа онсо хандуулба. Энэ талаар КПСС-эй обкомдо, республикын Министрнүүдэй Соведтэ эрилтэтэй байһанаа мэдүүлбэ.

Буряадай республикын хүдөө ажахын туршалгын станциин директор нүхэр **Стрелков** үгэ абана. Шэнэ табан жэлэй түсэб тушаа КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдэй проект соо эрдэм наука улам дэлгэрүүлхэ, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ, үйлэдбэриие эрдэм наукын үндэһэ һуури дээрэ табижа эрхилхэ асуудалнууд тушаа эли һонороор бэшэгдээ гэжэ тэрэ хэлэнэ. Тиихэ зуураа туршалгын станциин ажал хэрэг тушаа, газар таряалан эрхилэлгэ, мал үсхэбэрилгэ һайжаруулха талаар ямар юумэ бүтээжэ байһан тушаань тогтобо.

— Хүрэнгын үрэһэнэй хэрэг муу байдалтай, сорт һэлгэхэ ябадал мүнөө үе сагай эрилтэдэ хүрэнэгүй. Гадна обёосой, ешмээнэй һайн шанартай хүрэнгын үрэһэгүй шахуу байнабди. Ехэ газарта шанар муутай үрэһөөр тарилга хэнэбди,—гэжэ нүхэр Стрелков тэмдэглэнэ.

Саашадаа хүрэнгын сортовой үрэһэ үргүүлдэг тусхай ажахынуудые, отделени, бригада, звенонуудые бии болгохо, агрономуудай харюусалга дээшэлүүлхэ, томо ажахынуудта хүрэнгын үрэһэнэй хэрэг эрхилхэ тусхай агрономой тушаал эрхэ бэшэ бии болгохо шухала болоо гэжэ үгэ хэлэгшэ тодорхойлбо.

Республикын ой модоной промышленностиие хүгжөөхэ асуудалда «Забайкаллес» комбинадай начальник нүхэр **Афанасенко** үгээ зорюулба. Тиигээдшье хада уулын баялиг болохо ой модые арадай ажахын хүгжэлтын хэрэгтэ улам ехээр зорюулха даабаринууд Директивэнүүдэй проект соо тодорхойгоор бэшэгдэнхэй. Ой модоной промышленность республика доторнай мүн лэ горитойгоор үргэдэн хүгжэхэ байна. Энэ үедэ модо болбосоруулха хоёр томо комбинадуудай барилга дүүрэжэ, хүсэд хүсэн соогоо ашаглагдаха зэргэтэй. Модо болбосоруулгын үлэгдэлөөр бусад шэнэ продукци, барилгын материал үйлэдбэрилдэг болохонь. Модо бэлэдхэл дээрэшье ажалай бүтээсэ энэ хугасаада 26 процент хүрэтэр ургаха жэшээтэй. Модо шэрэлгэн дээрэ шэнэ дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэхэ, илангаяа хүсэ ехэтэй трактор болон автомобильнууд хүдэлхэ. Энээнэй ашаар отологдоһон модо автомашинаар модо болбосоруулдаг комбинат дээрэ сэхэ асарха арга олдохо болоно. Хандагатайн леспромхозһоо Хори хүрэтэр түмэр зам бариха хүдэлмэриие түргэдхэхэ гэжэ оролдолго гэргагдана. Тиигэбэл тэндэхи нэлэнхы хүбшын шэнэһэн модые ехээр бэлэдхэхэ болоно бшуу.

Нүхэр Афанасенко түсэблэлгэ дээрэ ушардаг алдуу эндүү тухай, мүн тэрэшэлэн леспромхозуудай материально-техническэ талаар мууса хангагдадаг, автомашинын дуталдадаг шалтагаанууд тухай мүн тогтобо.

Буряадай геологическа управлениин главна инженер нүхэр **Щеголихин** үгэ абажа, республикын тала дайдын, хүбшэ тайгын, хада уулануудай барагдашагүй баялигые бэдэрэн элирхэйлхэ, тэрэнэй нөөсые тодорхойлхо хүдэлмэриие геологууд хэр зэргээр бэелүүлжэ байһан тушаа хөөрэжэ үгэбэ. Үнгэрһэн үедэ геологууд шэнэ шэнэ ашагта малтамалнуудые бэдэржэ олоо. Тэдэнэй хэбтэшын хэмжээе тодорхойлжо, ашаглажа эхилхэ үндэһэ һуури бодотоор баримталжа үгэнэ.

Зүгөөр ашаглажа орохоор бүхы шэнжэлэлгынь бэлэн болоһон ашагта малтамалнуудай саг соогоо хүсэндөө хүрэдэггүй байһандань нүхэр Щеголихин һанаа зобонги байһанаа мэдүүлнэ.

Тэрэнэй удаа Сэлэнгын целлюлозно-картонно комбинадай барилга эрхилдэг управлениин начальник нүхэр **Сороновиков** үгэ абана. Хэдэн мянга гаран хүдэлмэрилэгшэдтэй энэ коллективэй ажал хэрэг тушаа, тэдэнэй эдэбхи үүсхэл, габшагай хүдэлмэри тухай элидхэнэ. Барилгашадай хүдэлмэридэ ушардаг хүндэ хүшэр байдал, дутуу дундануул тухай тогтобо. Энэ ехэ гигантын барилгые эндэхи коллектив ойрын сагта ашаглалгада оруухаар зоригжонхой.

Буряадай хүдөө ажахын институдай доцент нүхэр **Пилданов** хонин ажал хүгжөөхэ, тэрэнэй үүлтэр һайжаруулжа, ашаг үрэ ехэтэйгээр эрхилхэ асуудалда үгээ хандуулба. Хониһоо шанар һайнтай нооһо ехээр хайшалжа абахын тулада зоотехническэ, селекционно хүдэлмэри үргэнөөр эмхидхэн ябуулха шухала гэнэ. Хонин бүхэниие тус тустань шэнжэлжэ, тэдэнэй эгээл һайнуудыень шэлэн абажа, бүлэг болгон харууһалха хэрэгтэй.

Малай үүлтэр һайжаруулга, ашаг шамыень дээшэлүүлгэ хадаа зоотехникүүдэй үрдаа хараха, бодотоор бэелүүлхэ хэрэг. Гэбэшье тэдэнэй эрхэ, уялгань һүүлэй үедэ даншье һаа өөдэ абтанагүй! Тэдэнэй эрхые тодорхойлһон ямар нэгэн заабаришье дээдэ органуудһаа зохёогдоногүй. Залуу мэргэжэлтэдые зүбөөр хэрэглэхэ, хүмүүжүүлхэ асуудалда анхарал табигданагүй. Хүбхай хооһон захиралһаань сухэржэ, зарим нэгэн зоотехникүүд багша болошоно, город уруу хүрэжэ ерэнэ гэжэ нүхэр Пилданов хэлэнэ.

— Нооһо класс классаарнь илгадаг мэргэжэлтэдые, техник-үрэжүүлэгшэнэрые, племенной хэрэг эрхилдэг учётчигуудые һургаха, мэргэжэл шадабарииень дээшэлүүлхэ шухала болоо. Эдэнэрнай тон харюусалгатай хүдэлмэритэй зон гээшэ. Эдэнэй бэлэдхэлһээ малай үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри дулдыдажа болоно,— гэжэ үгэ хэлэгшэ ажаглана.

Республикын эдеэ хоолой промышленностиин министр нүхэр **Власовта** үгэ үгтэнэ. Тэрэ эдеэ хоолой промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй түйлаһан амжалта тухай тогтоно. Тиихэ зуураа эдеэ хоолой промышленностьда хэрэгтэй болодог зүйлнүүдые (хатуу орооһотой сортын шэниисэ тарилга, үгэрсэ, свёкло, консервэ болодог үрэ жэмэс тарилга, модон хайрсаг хэлгэ) элбэгжүүлхэ хэрэгтэ анхаралаа онсо табихаар болоо гэбэ.

— Улаан-Үдэдэ витаминтай хоол гаргадаг завод хүдэлнэ. Тэрэ шасаргана буйлуулжа, иимэ шухала зүйл хэдэг. Энэ заводые шасарганаар гансахан Химнын совхоз хангадаг юм. Харин тэрэ ажахымнай һүүлэй үедэ ондоо һалбаринуудаар һамаараад, шасаргана тушаалгада анхаралаа хандуулхаяа болишоо. Үнгэрһэн жэлдэ тон бага хэмжээнэй шасаргана бэлэдхээ,—гэжэ нүхэр Власов шүүмжэлнэ.

Барилгын материалнуудые үйлэдбэрилхэ предприятинуудай, илангаяа Улаан-Үдын хирпиисын заводой, муугаар хүдэлдэг ушарые барилга-хабсаралгын 834-дэхи поездын начальник нүхэр **Бугай** эрид шууд шүүмжэлбэ.

Элидхэл тушаа «Правда Бурятии», «Буряад үнэн» газетэнүүдэй редактор нүхэр **Очиров**, республикын хүдөө ажахын министр нүхэр **Игнатьев**, Буряадай АССР-эй Госпланай түрүүлэгшэ нүхэр **Егорова** гэгшэд үгэ хэлэһэн байна.

Үгэ хэлэлгэнэй удаа областной партийна эдэбхитэдэй суглаанда хабаадагшад 1966—1970 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ түсэб тушаа КПСС-эй XXIII съездын Директивэнүүдэй проектые һайшааһан, саашанхи зорилгонуудаа тодорхойлһон тогтоол нэгэн дуугаар батылан абаба.

ҮҮРЭЙ СОЛБОН ДЭЭРЭ СОВЕТ ТУГ БУУЛГАГДАБА

...Үүрэй Солбон тээшэ шэглүүлэн ...гдаһан планетэнүүд хоорон... ...совет автомат станцинууд ...лгэ хэхэ программаяа ам... ...тайгаар дүүргээ. Жэшээлэн ...бол, «Венера-3» гэжэ станци ...һара хахадай туршада нии... ...эй һүүлээр Үүрэй Солбондо ...жэ, тэрээн дээрэ СССР-эй ...эй тугые буулгаба.

Үүрэй Солбон дээрэхи бүридэ... ...научна шэнэ шэнжэлгэнүүдэй ...ёоор тайлбарилан, хэдэн ...алда харюу үгэхыень гуйжа, ...эжэ астрофизик, Украинын ...нуудай академиин академик **Барабашовто** ТАСС-ай корреспондент И. Шапиро хандаһан бай...

Асуудал. Үүрэй Солбон үргэл... ...ээ манаар хушагданхай бай... ...ха гэлсэдэг. Энэ үүлэн ху... ...ын шэнжэ тухайдань һүүлэй ...удтэ эрдэмтэд юу мэдээб?

Харюу. Эгээн хүсэтэй дурам... ...уудааршье адаглан харахада, ...элэн спекторэй элдэб учас... ...аар буулгагдаһан зурагууд ...Үүрэй Солбон шарабтар үн... ...нэгэ янзын сахариг шэнгеэр ...дэг. Хаа-яахан лэ бүүдэ... ...урүүдүүл. толбонууд хараг... ...г. Эдэнь бүри дээгүүрхи үүлэ... ...байжа болоо хаш. Зариман... ...хара зурууд ба толбонуудай ...агаан зурагууд дээрэ үзэг... ...нь американска астро... ...Ф. Росс гэгшэ зуун дюймэй ...байгаар харaһан байгаа. ...иимэ толбонуудые Харьковай ...номууд буулгаһан юм. Харьковай университедэй об... ...торидо светофильтрээр зам... ...н, энэ планетын фото-зураг ...ан буулгагдаһан байгаа. ...оной августын һүүл багта ...Солбоной сахариг соо 20 ...он дүрбэлжэн километр ша... ...хэмжээтэй угаа томо хара ...харагдаһан юм. Энэнь 20 ...турш ада үзэгдэжэ байта... ...гы болошоо һэн. Тэрэнь ...тар үнгэтэй байһан. Спекто... ...ногоон, шара. улаан хубинууд... ...энэ толбо харагдадаг бай... ...Энэ ушар юу гэршэлнэб гэхэ... ...Үүрэй Солбон дээрэхи хара ...уул ба бусад үзэгдэлнүүд ...астрономуудай баталан ...дэг шэнги хии хооһон баг... ...бэшэ байшоо.

...эдэнэй ажаглаһан толбо ямар ...наб? Фото-зурагуудые, спек... ...мануудые фотометрическэ аргаар шэнжэлөөд байхадаа, хэдэн янзын багсаамжа хэжэ боломоор. Гэбэшье тиимэ ехэ зурууд толбонуудай бии болоһон ушар юун тухай гэршэлнэб? Үүрэй Солбон дээрэ ямаршьеб ехэ ушаралнууд болодог байна. Үүрэй Солбоной үүлэн хушалта тушаа астрономууд мүнөө хүрэтэр адли һанал бодолтой боложо шадаадүй.

Жэшээлхэдэ, үүлэн хушалтань бороогой үүлэнэй түхэлтэй ха гэжэ француз эрдэмтэ Б. Лио тухайлһан байгаа. Харин американска астроном Р. Вильд ондоо хараа бодол баримталан, Үүрэй Солбоной үүлэн хушалтань яб ягаан элшэнүүдэй нүлөөн доро бүрилдэһэн формальдегидэй жэжэхэн хэһэгүүдһээ бии болонхой. Уһанай уурал углекисла газ хоёрой химическэ нэгэдэл мүн гэжэ тоолоно. Ондоо эрдэмтэдэй һанамжын ёһоор, Үүрэй Солбоной нюрууһаа хүсэтэ һалхяар үлеэгдэн дэгдэһэн жэжэхэн мульһэнүүд ба тооһоной хубинууд тэдэ үүлэнүүд соо бии ха гэжэ багсаагдана.

Асуудал. Эрдэмтэд Үүрэй Солбон дээрэхи агаар (атмосферэ) ба тэрэнэй бүридэл тушаа мүнөө ямар багсаамжануудые хэлэнэб?

Харюу. Мүнөөнэй шэнжэлгэнүүдһээ харахада. Үүрэй Солбон дээрэхи үүлэн хушалтын дээгүүрхи агаарай үе тон нимгэн, даралтань һулахан гэхээр байна. Үүрэй Солбонһоо Газар дээрэ абтаһан радио-элшэ юу харуулнаб гэхэдэ, Газар дэлхэй дээрэхи тэнгэриин дуун шэнги аад, манайхиһаа мянга дахин хүсэтэй электрическэ дуун сахилгаан боложо байдаг ха гэхээр. Хэдэн жэлэй үрда тээ американска астроном Н. Стронг 24 километр дээрэ тодхогдоһон дурамбайгаар Үүрэй Солбониие адаглан шэнжэлһэн байгаа. Тиихэдээ тэндэхи агаар соо уһанай ууралай бии байһые элирүүлээ һэн. Газар дэлхэйнхиһээ 70 дахин ехэ хэмжээтэй углекислотэгай үе Үүрэй Солбоной үүлэн хушалта дээрэ байдаг гэжэ спекториальна шэнжэлгээр тодоруулагдаһан юм.

Совет астроном Н. А. Козырев Үүрэй Солбоной спектор соо ионтой молекулярна азодой зурууд үеын бии байһые элирүүлээ һэн. Энээниие английска эрдэмтэ Б. Уорнерой шэнжэлгэнүүд лаблан батлаһан байгаа. Тиихэһээ гадна нейтральна азот ба атомтай кислородой тэндэ бии байһые элирүүлһэн юм.

Бүри һаяхан Крымдэхи астрофизическэ обсерваториин эрдэмтэд Үүрэй Солбоной спектор соо кислород бии ха гэжэ тодоруулаа. Энэнь үүлэн хушалтын доодо тээшье байжа болоо ха.

Үүрэй Солбоной агаар соо ондоо ямар газуудай бии байһаниинь мүнөөдөө хүсэд мэдэгдэнэгүй.

Асуудал. Шэнэ мэдээнүүдэй үндэһөөр, Үүрэй Солбон ямар температуратай хаб?

Харюу. Термоэлементнүүдэй, радиометрнүүдэй туһаламжаар, радио-шэнжэлэлгэнүүдые хэһэнэй үндэһөөр абтаһан мэдээнүүд тушаа эрдэмтэдэй дунда арсалдаан гарадаг байһаар.

Жэшээлэн хэлэбэл, түрүүшын нилээд тодорхой хэмжэлгэ тодорхойлгын ёһоор, Үүрэй Солбоной үдэрэй гэрэл тудадаг талын температурань Цельсеэр 40—50 градус халуун, харин харанхы, һүниин таладань 23 градус хүрэтэр хүйтэн болодог гэжэ багсаагдана.

Гэхэ зуура совет радиоастрономууд А. Кузьмин, А. Саломонович гэгшэдэй хэһэн һүүлшын шэнжэлгэнүүд ташха ондоо тобшолонуудта хүргөө. Тон томо радио-дурамбайн туһаламжаар хэгдэһэн шэнжэлгэһээ харахада, Үүрэй Солбоной шанха дээрэһээ наранай шарадаг районуудта Цельсеэр 200—300 градус халуун болодог, һүниндөө 0 градус хүрэтэр хүйтэрдэг байна. Американска «Маринер-2» гэжэ автомат станциин хэһэн тодорхойлгын ёһоор хадаа, 480 градус хүрэтэр халуун болодог. Гэрэлэй тудаһан, харанхы хубинуудай температура 80 градусай һэлгээтэй байна.

Эдэ ухаан һанаанда оросогүй мэдээнүүдэй үндэһөөр, мүнөө Үүрэй Солбон дээрэхи бүридэл тухай элдэб янзын һанамжанууд хэлэгдэдэг. Парниково, золосфернэ, ионосфернэ гэхэ мэтэ ба бусад теоринууд гаранхай.

Парниково багсаамжын ёһоор. Үүрэй Солбоной газаа талаархи газуудаар бии болгогдоһон парниково бүридэлэй нүлөөн доро планетын нюруунь ехээр халадаг ха гэжэ багсаагдана.

Нүгөөдэ (золосфернэ) багсаамжын ёһоор хадаа үүлэн хушалтынь доогуурхи агаар тон хуурай, халашанхай байдаг ха гэжэ тухайлагдана. Тэндэ хүсэтэ һалхинай хүдэлһэнһөө уламжалан, саг үргэлжэ тооһоной шуурган боложо байдаг гэнэ. Энэ теориин ёһоор хадаа, эндэхи агаарай 80 процентнь углекисла газһаа бүридэхэ ёһотой болоно. Үүлэн хушалтань 22 километр дээрэ, 3,4 атмосферэ даралтатай байдаг гэжэ багсаагдана.

Эсэстээ ионосфернэ багсаамжын ёһоор хадаа, Үүрэй Солбоной нюруу дээрэ бэшэ, харин ионосферэ соо ехэ халуун байдаг ха гэжэ тоологдоно. Энэ теориин ёһоор, Үүрэй Солбоной нюруу дээрэхи температура ехэ халуун байха ёһогүй болоно. Үүлэн хушалтань 12—15 километр дээрэ байха, планетын нюрууһай даралта 1 атмосферэ болохо зэргэтэй.

Энэ гурбан багсаамжын алиниинь зүб гэжэ хэлэхэ бэрхэтэй байна. Манай «Венера-2», «Венера-3» гэжэ автомат станцинуудай материалнууд Газар дэлхэйн ойрын аад, хүсэд танигдаагүй хүршэ дээрэ ямар бүридэлтэй байһан тухай һонин шэнэ мэдээнүүд абтаха бэзэ гэжэ найдамаар.

ХИЛЫН ГАДНАҺАА

СОВЕТ ФИЛЬМ ЭРХИМҮҮДЭЙ ТООДО ОРОЛСОБО

ЛОНДОН, мартын 1. (ТАСС). Советскэ «Гамлет» гэжэ фильм 1965 ондо Англиин экранууд дээрэ харуулагдаһан эрхим кинокартинануудай тоодо оролсоно гэжэ Британиин кинематографиин академи тэмдэглээ. Гамледай ролиие наадаһан И. Смоктуновский нёдондо жэлдэ орондонь ерэһэн хариин эрхим артист гэжэ мэдэрэгдэһэн байна.

Г. Козинцевой фильмын Шекспирэй эхэ орондо мэдэрэгдэһэниинь бүри ехэ удха шанартай болоно.

Равалпиндида уулзалга болобо

КАРАЧИ, мартын 1. (ТАСС). Индиин болон Пакистанай делегацинуудай түрүүшын уулзалга мүнөөдэр Равалпиндида болоо. Ташкентын Декларациин ёһоор, хоёр ороной хоорондохи харилсаа заһаруулан гуримшуулха гээшэ хэлсээнэй гол темэнь болоно.

АРАБУУДАЙ НЭГЭДЭМЭЛ РЕСПУБЛИКА. «Ат-Тахрир» («Освобождение») гэжэ провинциин газар ашаглалгада Советскэ Союз ехэ туһаламжа үзүүлдэг. Чанаклис гэжэ райондохи советскэ хүдөө ажахын техникын баазада СССР-һээ хүдөө ажахын, харгы зам заһабарилгын элдэб машинанууд: экскаваторнууд, скреперүүд, тракторнууд, тягачнууд, бульдозернууд, ашаанай автомашинанууд асарагданхай. Хооһон губи талые элдүүрилжэ, тэрэниие сэсэрлиг хизаар орон болгохо хэрэгтэнь египет арадта совет мэргэжэлтэд туһалдаг. Зураг дээрэ: Чанаклистахи советскэ хүдөө ажахын техникын бааза. ТАСС-ай фотохронико.

БОЛГАРИДАХИ ҺУНГАЛТЫН ДҮНГҮҮД

СОФИ, мартын 1. (ТАСС). Арадай суглаанай, арадай Соведүүдэй депутадуудай, арадай судьянууд болон сүүдэй заседательнуудай һунгалтанууд Болгарида февралиин 27-до болоһон байна. Тэрэнэй эсэсэй дүнгүүдые Центральна һунгуулиин комисси мэдээсэбэ.

Бүхы дээрээ 5.774.251 һунгагшадай 5.725.877 хүниинь, тайлбарилан хэлэбэл, 99,63 процентнь һунгалтада хабаадаа. Эсэгэ ороной фронтын кандидадуудай түлөө тэдэнэй 99,85 процентнь дуугаа үгэһэн байна.

Болгариин V зарлалай Арадай суглаанай депутадуудаар 415 хүн һунгагдаа.

Шэнэ депутадуудай дунда Болгариин Коммунис партиин 279 гэшүүн, Болгариин арадай газар таряалангай союзай—100 гэшүүн, 36 партийнабэшэ хүн бии. Болгариин парламентын гэшүүдэй тоодо 71 эхэнэр, 21 сэрэгэй алба хэгшэ оролсоно. Депутадуудай 57 процентнь дээдэ эрдэмтэй. Депутадуудай хахадһаа олониинь түрүүшынхеэ һунгагдаа.

Тэрэшэлэн арадай Соведүүдэй депутадуудаар 51.275 хүн, арадай судьянууд болон сүүдэй заседательнуудаар 11.597 хүн һунгагдаһан байна.

ДЖАКАРТАДА ЕХЭ МИТИНГ БОЛОБО

БУДАПЕШТ, мартын 1. (ТАСС). Индонезиин революциие хэншье һаатуулжа шадахагүй гээд Индонезиин национальна партиин залуушуулай организациин ехэ митингын үсэглэлдэр Джакартада болоходо, президент Сукарно мэдүүлһэн байна. Индонезидэ үнгэрһэн дүрбэ һарын турша соо болоһон ушарнууд «революцида харша ябуулгануудай хэгдэһэн үе болоно» гэжэ Сукарно тоолоно гээд Венгриин МТИ агентствын корреспондент дамжуулна. Индонезиин революциие, тэрэнэй түйлалтануудые усадхахые хүсэдэг хүсэнүүд Индонезидэ хододоо бии байгаа, мүнөөшье бии гээд президент Сукарно онсолон тэмдэглээ. «Манай революциин дахяад хуушан замдаа ороһондо, революционно хүсэнүүдэй шэнээр дэбжэжэ эхилһэндэ би баясанаб» гээд президент мэдүүлээ.

Индонезиин премьер-министрэй орлогшо. гадаадын хэрэгүүдэй министр д-р Субандрио митинг дээрэ мүн лэ үгэ хэлээ. Һүүлэй үедэ орон дотор революцида харша этэгээдүүдэй алалга хюдалга хэһые Субандрио эрид шууд буруушаагаа. Хархис этэгээдүүдэй замыень хааха саг тулажа ерээ гээд тэрэ хэлэһэн байна. Революцида харша ябуулгануудта эсэргүүсэн эрид шангаар тэмсэхэ гол эрхэ нүхэсэл хадаа арадай нэгэдэлые байгуулха бэхижүүлгэ мүн гээд Субандрио тэмдэглээ.

Г. ХОЛЛОЙ МЭДҮҮЛГЭ

НЬЮ-ЙОРК, мартын 1. (ТАСС). США-гай Коммунис партиин хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн Гэс Холл хилын саагуур аяншалха эрхэ олгоһон паспорт абаа. Тэрэ һүүлшын жэлнүүдэй үедэ иимэ арга боломжоһоо хаһагданхай байгаа.

Гэс Холл дэлхэйн элдэб оронуудаар аяншалга хэхые бэлэдхэжэ байнхай. Паспорт абаһанайнгаа һүүлээр Холлой хэһэн мэдүүлгэ соо иигэжэ онсолон тэмдэглэгдэнэ. Вьетнамһаа США-гай сэрэгүүдые гаргахын түлөө, али бүхы түхэлэй колониализмые усадхахын түлөө, арадуудай бэеэ даанхай байдалтай болохо, өөрыгөө тодорхойлхо эрхые хүндэлхын түлөө тэмсэдэг американ арадай олонхидойнь хараа бодолые энэ аяншалгынгаа үедэ би тайлбарилха байнаб.

АФРИКАН ОЛОНИИТЫН БААЛАЛТААР

НЬЮ-ЙОРК, мартын 1. (ТАСС). Урда Родезиин Вашингтондохи информационно бюрогой хаагдаһан тухай США-һаа ООН-ой дэргэдэ байдаг саг үргэлжын түлөөлэгшэ Артур Голдберг мэдээсээ. Энэ бюро Смидэй засаг түрые мэдэрхэгүй тухай США-гай соносхоһоной һүүлээр февралиин 3-да Америкын засагаархидай зүбшөөлөөр нээгдэһэн юм.

ООН-до түлөөлэгдэдэг Африкан түрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй баалалтаар энэ хэмжээе США абаха баатай болоо гээд ООН-до тоолоно. Америкын засагаархидай билдагуушалга гаргаһанда Африкын гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд ехээр зэбүүрхэһэн байна. Урда Родезитэй худалдаа наймаанай харилсаае США-гай хуулитаар таһалдуулһан байбашье, Америкын зарим компанинуудай Урда Родезитэй наймаа хэһээр байһанда Африкын оронуудта ехээр дураа гутана.

СОЁЛОЙ ХҮДЭЛМЭРИ ҺАЙЖАРХА ЁҺОТОЙ

(Нютагай интеллигенциин суглаан Жэмһэгтэ болобо)

Мэнэ һаяхан Жэмһэг тосхондо хүдөөгэй интеллигенциин суглаан болобо. Тэрээн дээрэ нютагай һургуулинуудай багшанар, хүнэй элүүр энхые хамгаалагшад, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, соёл гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд ба бусад сугларaa.

Хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайжаруулха тухай, хүдөөгэй интеллигенциин үүргэ улам дээшэлүүлхэ тухай эндэ ехэ хөөрэлдөөн болоо. Энэ асуудалаар Саянай совхозой парткомой секретарь нүхэр Б-Н. Цыденов элидхэл хэһэн байна.

Манай совхоздо 50 гаран мэргэжэлтэд хүдэлнэ. Тэдэнэр бултадаа шахуу дээдэ һургуулитай. Тиихэдэ нютагай һургуулинуудта 70-аад багшанар ажаллана. Дээдэ мэргэжэлтэй олон эмнээшэд эндэмнай ажаллана ха юм. Эдэ бүгэдые хараад үзэхэдэ, аргагүй ехэ хүсэн байнал даа. Эдэнэр арад зоной дунда нилээдгүй ехэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулха, лекци, элидхэл олоор уншаха аргатай байна. Теэд энэ арга боломжоёо бидэ хүсэд хэрэглэжэ шаданагүйбди, гэжэ элидхэлшэ тусгаар тоггон хэлэбэ.

Эндэхи совхозой ажалшадай дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри, илангаяа лекционно пропаганда бирагүйхэнөөр ябуулагдана. Хүдөө ажахын мэргэжэлтэд нүхэд Бимбаев, Парьянов, Халтаев, Цыренов ба бусад малай гүүртэ, отарануудаар ябахадаа лекци, элидхэл хэдэггүй байһандаа шангаар шүүмжэлэгдээ.

— Теоретическэ лекци бэлдэхэ гэхэдэ, намда саг забда олдоногүй. Гол ажалдаа дарагдашообди,—гэжэ совхозой экономист нүхэр Халтаев бэеэ сагааруулха һанаатай байба. Тэрэнэй иигэжэ хэлэһэнийе суглаанда хабаадагшад буруушааба.

Жэмһэгэй больницын врач Сергей Барокшонов иигэжэ хэлэбэ:

— Арад зоной дунда лекци, элидхэл хирэ хирэ болоод лэ үнгэргэжэ байха гээшэ шухалын шухала хэрэг болоно. Тиимэ дээрэһээ бидэ, эмнээшэд элидхэлшэ нүхэр Цыденовэй хэлэһэниие ехэтэ зүбшөөнэбди. Эндэһээ хойшо малай гүүртэ, отарануудаар ябажа, совет медицинын туйлалтанууд тухай, мүн бусадшье темэнүүдээр лекци, элидхэл уншадаг болохобди.

«Знани» бүлгэмэй эхин организациин хүтэлбэрилэгшэ Раиса Ивановна Рампилова энэ суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ, худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд, Нугын, Харбяангуудай һургуулинуудай багшанар, соёл гэгээрэлэй зарим хүдэлмэрилэгшэд лекци бэлдхэдэггүй байхаһаа гадна, юрын хөөрэлдөө малшадтай хэхэһээ зүрхэ алдадаг байна гэжэ мүн зүбөөр шүүмжэлбэ. Жэшээнь, Нугын эхин һургуулиин багшанар нүхэд Багаева Ангархаева хоёр лекцишье, хөөрэлдөөшье эмхидхэдэггүй, малай фермэ, отарада огто ерэдэггүй.

Саянай совхозой газар дээрэ оршодог һургуулинуудай багшанар, эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд, зоотехнигүүд, агрономууд, ветеринарна врачнууд ба бусад ажалшадай дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри хэзээ хэзээнэйхиһээ эдэбхитэйгээр ябуулха байһанаа энэ суглаан дээрэ мэдүүлээ.

Б. ДОРЖИЕВ.

ЭДИР УНШАГШАД.

Ф. СОРОКИНОЙ фото

АГАҺАА ЕРЭҺЭН БЭШЭГ

Догойн «Россия» колхоз 1965 ондо һү һааха жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид үлүүлэн дүүргэһэн байна. Тиигэжэ 450 центнерэй орондо 480-е һаагаа. Колхозой һаалишад байгша ондо бүри ехэ һү һааха уялгатай.

* * *

Тус колхозой хонишон Цырен-Жап Будажапов округой эрхим хонишодой нэгэн. Тэрэ 780 толгой эхэ хонидые харууһална. Хонидынь һайнаар үбэлжүүлэгдэжэ байха юм. Энэ эрхим хонишон байгша ондо хонин бүриһөө хурьга, толгой бүхэнһөөнь 3,5 килограмм нооһо хайшалха уялгатай.

* * *

Агын округой «Коммунизм» колхозой малшан Даши Дамбаев 1100 толгой эрье хонидые даадаг. Нёдондо хонин бүриһөө 5200 грамм нооһо хайшалжа, түсэбөө 116,8 процент дүүргэһэн байха юм. Харууһалһан хонидынь гарзагүйгөөр ондо оруулагдана. Энэ хонишон «РСФСР-эй хүдөө ажахын отличник» гэһэн значогоор шагнагдаба.

Д-Н. ДОРЖИЕВ.

Мүнөө республика дотор уран һайханай харалгада бэлэдхэл түлэг дундаа ябажа байна. Хүдөө нютагуудай Культурын ордон, клубууд, уран һайханайнгаа бүлгэмүүдэй хүдэлмэри һэргээжэ, харалгада бэлдэнэ. Улаан-Үдын мяханай комбинадай уран һайханай бүлгэмэйхид энэ талаар ехэл бэлэдхэлтэй. Бүлгэмэй хабаршад Валя Каратаева Валя Пелюх хоёрые зураг дээрэ харанат.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Манай календарь

А. И. ВОЕЙКОВ

Александр Иванович Воейков манай сагай ударил шэнжэлэгшэдэй дунда хүндэтэй, хурса ухаатай эрдэмтэн гэжэ тоологдодог. Олон жэлэй туршада шэнжэлэлгын ехэ хүдэлмэри хэжэ, ородой географическа эрдэм шудалагшадта туһатай юумэ зохёожо үгэһэн байгаа. Эсэхэ сусахые мэдэнгүй, холын аяншалгада гарадаг Александр Иванович Ураал, Кавказ, Дунда Ази, мүн хилын саагуур Хойто, Урда, Центральна Америкэ, Инди, Цейлон, Индонези, Япон хүрэһэн намтартай.

Эрдэмтэ Воейков холын аяншалгада ябахадаа тон һонирхолтой, һайн материалнуудые суглуулжа, тэдэнээ шэнжэлһэнэй удаа географуудай эрдэмдэ хэрэгтэй шухала мэдээсэл болгожо үгэдэг байһан.

Совет засагай тогтоһон түрүүшын жэлнүүдтэ Воейковой шэнжэлгэнүүд, дурадхалнуудые хүсэндэнь оруулжа, уһалууриин ханаабуудые татаһан, хүсэ ехэтэ гидроэлектростанцинууд Волго, Енисей, Ангара мүрэнүүд дээгүүр баригдаһан байна бшуу.

Александр Иванович 50 жэлэй туршада 200 гаран научна хүдэлмэри бэлэдхэһэн байна. Тэдэнэйнь дунда бүмбэрсэг дэлхэйн климат, Россин газар дайда дээрэхи шииг нойтоной ямараар хубаардадаг байһан тухай һонирхолтой номууд бии. Мүн тэдэ зохёолнууд соонь манай Байгал шадарай, Бэшүүр, Хяагтын сагай ударил тухай тэмдэглэлнүүд олон.

Бүхы дэлхэй дээрэ мэдээжэ болоһон А. И. Воейков 1916 ондо наһа бараһан байна. Үнгэрһэн энэ үе соогоо Александр Иванович эрдэмтэдэй академиин гэшүүн-корреспондент, Петербургын университедэй профессор ябаһан байна.

Дэлхэйн бүхы оронуудай ударил шэнжэлжэ, тодоруулан олоһон һургаалынь бидэнэр, сагай ударил шэнжэлэгшэдтэ мүнөөшье болотор туһатай, һайн заабари боложо байдаг юм.

Ин. КОТОВ.

Номой таг

ТУҺАТАЙ НОМ

Дүрбэдэхи классуудай һурагшадта болон багшанарта туһаламжа болгогдон Ц. Ж. Жамцараногой бэшэһэн «Буряад ороной урданай ба мүнөөнэй түүхэһээ» гэжэ ном Буряадай номой хэблэлһээ гаргагдаба.

Тус номой автор Буряадай түүхэ тушаа һонирхолтой материал суглуулжа, тэрэнээ ойлгомжотойгоор бэшэжэ шадаа. Гэбэл дүрбэдэхи классай түүхын хэшээлнүүдые үнгэргэхэдөө, үхибүүдые түрэл оронойнгоо городууд болон хүдөө нютагай хүгжэлтэтэй танилсуулхада энэ ном ехэ туһаламжа үгэхэ гэжэ һанагдана.

Ц. Ж. Жамсараногой номые мүн түүхэ үзэхэ кружогуудта хэрэглэжэ болохо.

Ном хоёр бүлэг болгогдон хубаагданхай. Нэгэдэхи бүлэг соонь Агуухэ Октябриин социалис революциин урда тээхи Буряадай ажабайдал тухай хэлэгдэнэ. Хоёрдохи бүлэгтэнь «Агуухэ Октябриин социалис революци ба Буряад орондо социализм байгуулга» тодорхойгоор харуулагдана. Бүлэг бүхэниинь хэдэ хэдэн хубиһаа бүринэ. Хуби бүхэнэй түгэсхэлдэ толилогдоһон асуудалнууд болон даабаринууд һурагшадта ехэ туһатай байхань лабтай.

Энэ номой һайн талынь үшөө юуб гэхэдэ, олон зурагуудаар [illegible] мэглэгдэнхэй. Буряадай элитэ[illegible] волюционернууд Ц. Ранжуро[illegible] П. Балтахиновай, К. Маско[illegible] А. Вагжановай болон бусадай [illegible] рагууд толилогдоо.

Манай һанахада, энэ номые [illegible] тор дахин хэблэхэдээ, «Би[illegible] коммунизм байгуулнабди» [illegible] бүлэг оруулаа һаань, үшөө [illegible] болохо һэн. Тэрэ бүлэг соо «[illegible] дүйн сагай үүдэ нээнэбди» [illegible] темэдэ эрдэмтэдэй агуу ехэ ту[illegible] танууд, ажалай амжалтанууд [illegible] хай, мүн манай обществын [illegible] шанхи хүгжэлтэ тухай хөөр[illegible] үгөө хада ехэ һайн ха бэлэй.

Юрэнхы дээрэнь уран зохёо[illegible] материалнуудые нэмээ һаа, [illegible] ехэшье, һониншье болохо һэ[illegible] гэһэн дурадхал оруулха дура[illegible] рэнө. Номой бүлэгэй темэ бү[illegible] рассказуудые, шүлэгүүдые таа[illegible] жатайгаар шэлэжэ абаа хада, [illegible] рагшадай бүри һонирхохо ба[illegible] ниинь дамжаггүй.

Тиихэдэ мүн картануудые о[illegible] оруулаа хада дээрэ байгаа. Мү[illegible] шье картанууд оруулагда[illegible] теэд тэдэнь үсөөн. Жэшээл[illegible] «Буряад орондо социализм [illegible] гуулга» гэжэ темэ үзэхэдөө, [illegible] нөөнэй Буряадай картые хэр[illegible] хада, миин үзэхэһөө дээрэ [illegible] хэлэхэнь эндэ үлүү.

Номой гадарые уран зура[illegible] И. Голубев гоёор шэмэглэж[illegible] ба. Гэбэшье досоохи зурагууды[illegible] бултадаа һайн гэжэ хэлэхэ а[illegible] гүй.

Энэ номые республикымнай [illegible] шанар, һурагшад, юрыншье [illegible] шагшад һайнаар уттажа а[illegible] байха.

Л. ВАСИЛЬЕВ.

ГАЗАР ДОРОХИ ДУЛААЕ—ХҮНЭЙ АША ТУҺАДА

Советскэ Союзай газар дорохи халуун уһые арадай ажахыда хэрэглэхэ, дулаанай электростанци бариха талаар шэнжэлгын хүдэлмэри ябуулагдажа байдаг.

Хэблэлэй һониной агентствын захилаар СССР-эй Географическа бүлгэмэй бодото гэшүүн Игорь Шишкин Дагестанай эрдэм-шэнжэлгын таһагай Газар дорохи дулаае шэнжэлхэ лабораториин хүтэлбэрилэгшэ Самад ДЖАМАЛОВТА хэдэн асуудалтайгаар хандаһан байна.

— Дагестанай ниислэл Махачкала хотодо газар дорохи халуун уһаар дулаасуулагдадаг теплицэнүүд бии юм гэжэ газетэ мэдээсээ һэн. Тэдэ теплицэнүүдэй талмайнь хэр ехэб? Огородой ямар эдеэн тэндэ ургуулагдадаг бэ? Газар дорохи халуун уһа хэрэглэхэ талаар саашанхи арга боломжо хэр ехэб?

— Дагестанай хүдоо ажахын институтда 2 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай теплицэнүүд мүнөө ашаглагдажа байдаг,—гэжэ Самад Джамалов хөөрэбэ.—Тэндэ помидор, үгэрсэ, сэсэг ургуулагдадаг. 1500 дүрбэлжэн метр парник бии. Тэндэ огородой эдеэнэй эртын рассада таригдадаг. Дагестанай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай эрхилдэг теплицэ, парнигай талмай нэгэ заа багашаг юм. Мүнөө үедэ теплицэнүүдтээ банан, ананас, финик гэхэ мэтэ жэмэсүүдые ургуулжа һураха зорилготойбди.

Газар дороһоо бүлэжэ гаргагдаһан халуун уһан сэхэ теплицэдэ ошодоггүй,—гэжэ эрдэмтэ нэмээнэ.—Түрүүшээр тэрэ уһаар теплицынгээ байрые дулаасуулдагбди, тииһэн хойноо ургамалаа уһалдаг байнабди.

— Газар дорохи халуун уһаар хэр олон гэр дулаасуулагдадаг бэ?

— Махачкала хотодо газар дороһоо абтадаг халуун уһаар байрын гэр, хүүгэдэй саад, ясли, клуб, поликлиникэ, столово болон хоёр институдай дүн хамта 9 мянган дүрбэлжэн метр талмай дулаасуулагдадаг. Энэ хэрэгтэ ехэ гаргаша гараагүй юм. Хаягдашаһан нефтяной 15 худагһаа халуун уһа абанабди. Хоног соогоо 15,5 мянган кубометр 60 градус халуун уһан абтана.

— Гэр байра дулаасуулха хэрэгтэ газар дорохи халуун уһа хэрэглэхэдэ хэр бариишатайб?

— Өөһэдөө бодоод үзэгты... Бэлэн халуун уһа хэрэглэхэдээ, ехэхэн хэмжээнэй шулуун нүүрһэ, нефть, мазут алмана бшуубди. Хэрбээ уһа халааха болоо һаа, түлишэ зөөхэ хэды олон машина хэрэгтэй болохо байгааб, котельнэдэ хүдэлмэрилхэ хүнүүдшье шухала байгаа бшуу. Тэрээнһээ гадна, хара утаа бадхаажа, эһэ тортогоор городые хушаха һэн. Харин манай ниислэл хотын агаар мүнөө сэбэр. Газар дороһоо абтаһан халуун уһаар гэр байра дулаасуулхада, Махачкалагай теплоэлектростанциһаа халуун уһа абажа дулаасуулһанда орходоо, 6 дахин бага гаргаша гарана.

— Газар дорохи дулаагаар хүдэлхэ электростанци бариха түсэб хараатай гүт?

— Тиимэ электростанциин схемэ бэлэн болонхой. Тэрэ түсэбэй ёһоор, 4 километр 500 метр гүнзэгы худаг малтагдажа, тэндэһээ 160 градус халуун уһан абтаха. Эды гүнзэгыдэ байһан халуун уһанай даралта айхабтар ехэ юм. 450 атмосферэһээ дээшээ байдаг. Тиимэһээ өөдэнь гаргаха уһанай зарим хуби уурал боложо, электростанциие хүдэлгэхэ байна бшуу. Электростанци хүдэлгэхэ хэрэгтэ халуугаа ашаглуулһан уһан, тухайлхада, 80 градус халуун байха. Тэрэ уһаар гэр байра дулаасуулхада болохо.

Газар дорохи халуугаар хүдэлхэ манай электростанци вулкангүй райондохи анха түрүүшын электростанци болохо байна. Газар дорохи халууе алибаа хэрэгтэ ашаглаха талаар энэмнай эгээл зохид электростанци байха. Электроэнерги гаргахаһаа, гэр байра дулаасуулхаһаа, огородой эдеэ болон жэмэс ургуулхаһаа гадна, газар дорохи халуун уһан нооһо угааха хэрэгтэ үргэнөөр ашаглагдаха юм. Газар дорохи халуун уһан шүлтэтэй ха юм. Энэ шанарынь нооһо сэбэр болгохо ехэхэн арга боломжотой. Махачкалагай райондо бүхы Хойто Кавказай нооһые сэбэрлэхэ хүдэлмэри эмхидхэжэ болохо.

— Газар дорохи халуун уһан дууһаха гэжэ байхагүй юм бэзэ?

— Энэ асуудал манай һанаае ехэхэнээр зобооно. Газар дорохи хамаг уһые ажахыда сүм хэрэглэхэ бэшэ, харин нэмэжэ байдаг хубииень хэрэглэхэ ёһотой гэжэ шэнжэлгэ элирүүлээ. Тиихэдээ газар дорохи халуун уһые саг үргэлжэ абажа байха арга боломжотой болоно бшуубди.

— Һүүлшын асуудал: газар дорохи халуун уһые хэрэглэхэ саашанхи арга боломжо хэр ехэб?

— Түйлгүй ехэ. СССР-эй газар дайдын ехэнхи хуби газар дорохи халуун уһаар баян юм. Манай Дагестанда тэгшэ газарай, хадын хормойн районуудай бүхы һуурин тосхонуудые газар дорохи халуун уһаар хангажа болохо. Тиихэдэ үнэгүй электроэнерги гаргаха, теплицэһээ арад зоной хэрэглэмжын огородой эдеэ, жэмэс абаха арга боломжотой байна бшуубди. Эдэ хүдэлмэридэ һомологдодог мүнгэн мүнөө Дагестанда нилээдгүй нэмэнхэй. Һаяын жэлнүүдтэ газар дорохи халуун уһа ашаглаха хүдэлмэри улам үргэнөөр ябуулагдаха байха гэжэ найданабди.

(АПН).

ЭРДЭМТЭДЭЙ ТУХАЙЛАМЖА

Эквадорой Вальдавия гэдэг багахан хотын хажууһаа 1961 ондо Эквадорой археолог Эмилио Эстрада гэгшэ улаабтар үнгэтэй шабар амһартын түгдэрхэйе олоһон юм. Теэд шабар амһартын хэлтэрхэйе ямар үеын бэ гэжэ мэдэхэгүй байгаа. Тиимэһээ хэдэн жэл болоһон хойно тэрэнэй олоһон шабар амһартын хэлтэрхэй Америкые Христофор Колумб нээгээ бэшэ, харин мэдэгдээгүй япон загаһашад нээгээ гэжэ тоолохо баримта болошохо гэжэ Эмилио Эстрада тухайлаашьегүй һэн.

Тэрэнэй олоһон шабар амһартын хэлтэрхэйе Америкын эрдэмтэд—антропологууд доктор Клиффорд Эванс, тэрэнэй һамган доктор Бетти Меггерс гэгшэд олоһон газартань ошожо шэнжэлһэн байха. Тиигэжэ тэдэ хоёр эрдэмтэд шабар амһарта эртэ урдын японецуудай эдлэдэг зүйл гэһэн тобшолол хэһэн. «Сайентифик Америкэн» гэдэг эрдэмтэдэй журнал соо толилһон статья дотороо иимэ шабар амһарта эртэ урда сагта гансахан лэ Японой арилнууд дээрэ үйлэдбэрилэгдэдэг байгаа гэжэ Америкын эрдэмтэд бэшэнэ. Тиимэ хадаа Америкые Колумбын нээхэһээ 4—4,5 мянган жэл урид —японецууд Америкэдэ ерэһэн бололтой. Тэдэнэй онгосонууд ехэ һалхинда туугдажа, Номгон далайда ороод, тэндэһээ Америкын эрьедэ хүрэһэн байгаа гэжэ эрдэмтэд тухайлна. Энэнь Колумбын урда тээ Америкэдэ хүнүүд ошоһон байгаа гэжэ гэршэлһэн олон баримтануудай нэгэн болоно ха.

В. ГЕОРГИЕВ.

(ТАСС).

ҺУРАГШАД МАЛШАДТА ТУҺАЛНА

Дэрээнэй дунда һургуулиин ахалагша классай һурагшад үбэлжэлгын үедэ малшадта туһалха гэжэ шиидэбэ. Тус һургуулиин ахалагша класс бүхэн (9-дэхи классһаа 11-дэхи класс хүрэтэр) нэгэ нэгэ отара, фермэнүүдые даажа абаһан байна.

Эдир туһалагшад гансашье ажалаараа бэшэ, мүн малшадта һонирхолтой концерт табижа, лекцинүүдые уншажа үгэнэ.

Г. РИНЧИНО.

Баргажан.

ФАШИСТНУУДАЙ ЗЭМЭТЭ ЯБАДАЛ ЭЛИШЭЛҺЭН ШЭНЭ БАРИМТА

Фашис алуурщадай бэшэһэн, удааншаг болоһондоо шарлад гэһэн олон хуудаһан урдам хэбтэнэ. Тэрээн дээрэнь «тон нюуса» гэжэ бэшээтэй. Тэдэ хуудаһанууд дээрэ Советскэ Союзай эрхэтэдэй нэрэнүүд бэшэгдэнхэй. Тэдэнэр 2-һоо 14 хүрэтэр наһатай байгаа. Үхибүүдэй нэрэнүүд тушаа «банденкиндер» гэжэ бэшээтэй. Энэнь бандидай үхибүүд гэһэн удхатай. Иигэжэ эсэсовецүүд концлагерь абаашаһан ород үхибүүдые нэрлэдэг байгаа.

Хэдэн мянган үхибүүд. Алексей Куликов, Юлия Ловикова, Борис Овсеенко, Алексей Адамов, Галина Лебедева, Яков ба Владимир Барачкинтан, Вера ба Валентина Соловьеванар, Володя Ушаков, Надя Киселева, Александр Кавриленков, Петр ба Шура Прускитан. Тэдэ үхибүүдэй түрэһэн жэл, үдэрынь тэмдэглэгдэнхэй, мүн наһа бараһан үдэрынь табигданхай. Алексей Куликов, ород, 149.874 гэһэн лагериин номертой, 1940 оной январиин 1-дэ түрэһэн, 1944 оной апрелиин 20-до наһа бараа. Лидия Антоненко, ород, 61,532 гэһэн лагериин номертой, 4-тэй, 1943 оной ноябриин 20-до үбшэлөө гэжэ уншахада, нюрга руу хүйтэ даана.

Эдэ олон хуудаһан документнүүдые Варшавын «Экспресс вечорны» газетын редакци ТАСС-ай корреспондентдэ дамжуулаа. Тус газетын хүдэлмэришэд Освенцимдэ түрэһэн Барбара Сидло гэгшын түрэлхидые бэдэрхэ үедөө Быдгощ хотоһоо эдэ документнүүдые олоһон байна. Иигэжэ совет хэдэн мянган үхибүүдэй хуби заяан элирээ һэн.

Тэдэ үхибүүдэй олонхинь Витебск, Днепропетровск хотонуудһаа Освенцимэй «үхэлэй фабрикада» эльгээгдэһэн байгаа гэжэ эдэ материалнуудһаа элирнэ. Эрэшүүл болон хүбүүд 149.467 номерһоо 149.925 номер хүрэтэр, эхэнэрнүүд болон басагад 61.417 номерһоо 62.169 номер хүрэтэр бэшэгдэһэн байна. Һүүлээрнь абаашагдаһан үхибүүд—хүбүүдынь 157.889 номерһоо 158.235 номер хүрэтэр, басагадынь 65.493 номерһоо 66.127 номер хүрэтэр бэшэгдэнхэй. 1943 оной һүүл, 1944 оной эхин багта Витебск болон Днепропетровскын оршонһоо асарагдаһан үхибүүдэй байха тусхай барак Освенцимдэ баригдаа һэн гэжэ тэндэхи шорондо байһан Янина Костюшкова хэлэһэн байха юм. Үхибүүдые эхэһээнь таһалжа, ондоо лагерьта абаашахань гэһэн һураг тараа һэн. Үхибүүд орилолдоо, бархиралдаа бэлэй. Теэд фашистнууд тэрээндэ торохо бэшэ даа. Үхибүүдые абаашаһан лэ байгаа. Хайшаншье абаашаһыень мэдээгүй һэмди,—гэжэ Янина Костюшкова хэлээ һэн.

Освенцимһээ абаашагдаһан тэдэ үхибүүдэй саашанхи хуби заяан мэдэгдэдэггүй байһан юм. Мүнөө болоходо, Быдгощ хотоһоо олдоһон документын ёһоор, тэдэ үхибүүд энэ хотодо дүтэхэнэ оршодог Потулицы һууринай лагерьта абаашагдаһан. Эндэ тэдэ үхибүүд алуулһан байна. Нэгэ документ дээрэ иигэжэ бэшэгдэнхэй: 1944 оной августын 3-да амиды үлэһэн 433 хүбүүд, басагад ашаанай машина дээрэ һуулгагдажа, хайшаашьеб абаашагдаһан хэбэртэй.

Хайшань абаашаа гээшэб? Освенцимһээ дутуугүй шэрүүн шанга Штутгоф гэдэг концлагерьта абаашагдаагүй юм аа гү? Тэдэ үхибүүд мүнөө амиды гээшэ гү? Энээниие мэдэхын аргагүй. Мүнөө олдоһон фашис документнүүдые шэнжэлхэ байнад. Эдэ документнүүд хадаа фашис алуурщадай хэһэн, урдань мэдэгдээгүй зэрлиг ябадалые элирүүлхэ байха гэжэ Быдгощ хотодохи гитлеровскэ зэмэтэ ябадал элирүүлхэ окружной комисси тоолоно.

В. КУЗНЕЦОВ,
ТАСС-ай корр.

Варшава.

Кубын Республикын залуу хүн бүхэндэ дээдэ эрдэм шудалха—инженер, врач, багша болохо арга боломжо бии. Эдир залуу хүбүүд, басагадай эрдэм шудалха эрмэлзэлгые хангахын тулада орон дотор шэнэ институдууд нээгдээ, хуушануудынь нилээд ехээр үргэдхэгдөө. Зураг дээрэ: Сантьяго-де-Кубадахи медицинскэ шэнэ факультет.

ЧТК-гай—ТАСС-ай фото.

ПРАВДА БУРЯТИ[И]

Мүнөөдэрэй номерто

Нэгэдэхи хуудаһанда: ТАС[С-ай] мэдээсэл. «Областной парти[illegible] эдэбхитэдэй суглаан» гэһэн [illegible] рика доро «Түгэлдэр хүгжэ[illegible] мнай шэнэ алхам» гэһэн мате[риал] (КПСС-эй обкомой секретарь А. Модогоевой элидхэлһээ). [illegible] мос-111» гэһэн хөмэл одо Со[ветс]кэ Союзһаа табиһан тухай [мэ]дээсэл. «КПСС-эй обкомдо б[а] Буряадай АССР-эй Министрнү[үдэй] Соведтэ».

Хоёрдохи хуудаһанда: А. У. [Мо]догоевой элидхэлэй түгэсхэл. [illegible] хэл тушаа үгэ хэлэлгэ (тү[гэсхэ]лынь гурбадахи хуудаһанда).

Гурбадахи хуудаһанда: «С[illegible] ороной гербтэй тут Үүрэй Со[illegible] дээрэ» гэһэн гаршаг доро [illegible] мик Н. Барабашовтой хөөрэл[дөөн]. Хилын саанаһаа мэдээсэл.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: [illegible] нютагай һонин. Мэргэжэлты[illegible] шэл. Соносхолнууд.

Редактор
Ц. О. ОЧИРО[В].

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-У[дэ], улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-[illegible] отделов: сельскохозяйственный—47-59, 35-14, промышлен[ный] —48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: партийной жи[зни] —40-49, идеологический—24-74, советского строительства быта—34-93, рабселькоров и писем—25-41, 38-30, информации—34-05 и переводов—24-74.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Со[вете] Министров Бурятской АССР.

Н01428. Зак. № 162.